

Advisering omgevingskwaliteit Fryslân

Transparantie, betrokkenheid en maatwerk

STATUS definitief
OPDRACHTGEVER VFG
DECEMBER 2021

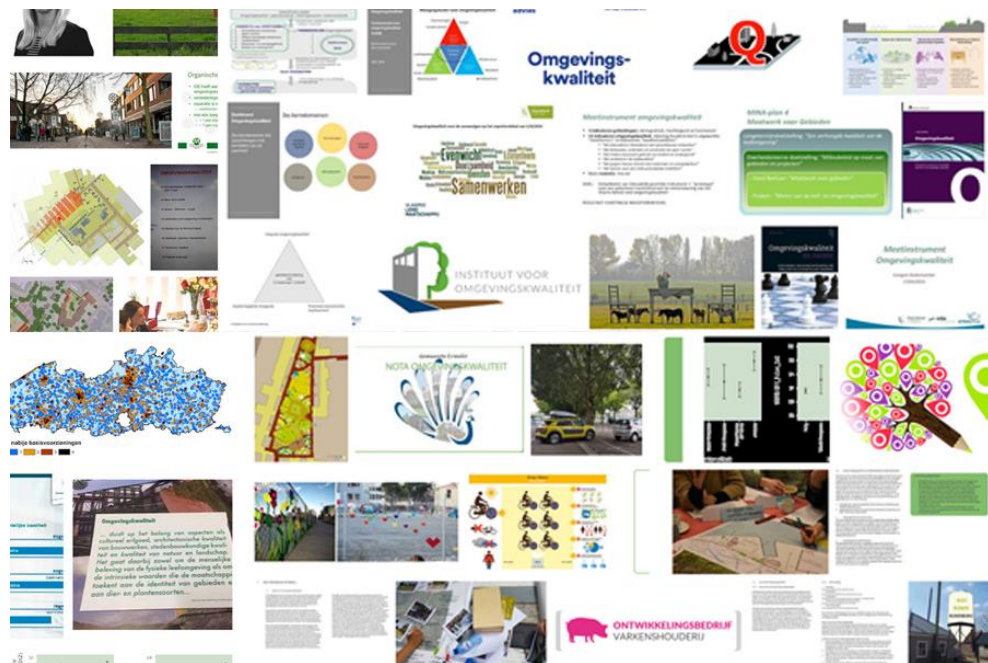
Colofon

Deze notitie is opgesteld onder leiding van een stuurgroep bestaande uit de wethouders van Leeuwarden, Súdwest-Fryslân, Waadhoeke en Opsterland, Hein de Haan, Erik Faber, Nel Haarsma en Anko Postma.

De ondertitel van deze notitie is tot stand gekomen in de interactieve sessies met de raadsleden; zie het verslag van deze sessies in bijlage 2.

De notitie is geschreven onder begeleiding van een werkgroep bestaande uit medewerkers van vrijwel alle gemeenten en de provincie Fryslân.

De notitie is geschreven door Weusthuis en partners met advies van Woord en plaats. De paragrafen over individuele gemeenten zijn geschreven door de eigen ambtelijke dienst van de betreffende gemeente.

Inhoudsopgave

1	De schoonheid van Fryslân	5
2	Waarover gaat deze notitie?	6
2.1	Omgevingskwaliteit	6
2.2	Leeswijzer	7
2.3	Opdracht en doorlopen proces	8
2.4	Korte samenvatting notitie	9
3	De geschiedenis van de kwaliteitsadvisering	10
3.1	Historie van de kwaliteitsadvisering in Nederland	10
3.2	De schoonheid heeft het zwaar te verduren	10
3.3	Welstandstoezicht verplicht	11
3.4	Ruimtelijke kwaliteit en nieuwe adviesvormen	12
3.5	Kwaliteitszorg als lokale zaak	13
4	Hoe verloopt de advisering nu?	14
4.1	Inleiding	14
4.2	Fryslân	14
4.3	Team ruimtelijke kwaliteit Provincie Fryslân	16
4.4	De OWO-gemeenten	17
5	Wat vraagt de Omgevingswet?	20
6	Wat willen de Friese gemeenten?	22
7	Voorstel 1: omgevingswetproof per 1 juli 2022	25
8	Voorstel 2: naar een menukaart voor collectief aanbod van kwaliteitsadvisering	27
8.1	Wat doen we zelf en wat besteden we uit?	27
8.2	Verkenning van mogelijkheden voor de opzet van de menukaart	28

8.3. Menukeuzes voor de gemeentelijke adviescommissie	30
8.3.1. Reikwijdte van de advisering	30
8.3.2. Centraal, regionaal of lokaal	31
8.4 Menukeuzes voor andere adviesvormen	32
8.4.1. It nije wurkjen	32
8.4.2. Omgevingstafel	34
8.4.3. Kwaliteitsteams	34
8.4.4. Informele verkennende werkvormen	36
8.4.5. Ondersteuning bij het opstellen van kwaliteitsbeleid	36
8.4.6. Detachering	38
8.4.7. Participatie	38
8.4.8. Incidentele adviezen	39
9 Hoe verder	40

Bijlagen

1. Advisering omgevingskwaliteit elders in Nederland
2. Verslag sessies met de Raden in september en oktober 2021
3. Afspraken met hûs en hiem

1 De schoonheid van Fryslân

Omgevingskwaliteit, waar gaat dat over?

We hebben het wel eens over de Friese paradox. In verhouding tot de rest van Nederland hebben we hier een laag inkomen maar zijn we toch heel gelukkig.

De vraag is dan, waar ligt dat aan? Is dat onder andere de hoge kwaliteit van het Friese landschap, de dorpen en de steden?

Het is hier immers gewoon mooi!

Nu krijgen we de Omgevingswet. We maken daarmee een beweging van toetsen achteraf naar beïnvloeden en faciliteren aan de voorkant. En met participatie gaan we naar een "ja, mits" aanpak. Dat past heel goed bij deze tijd.

Verder zijn er nogal wat grote opgaven die ons afkomen zoals de klimaatadaptatie, de terugloop van de biodiversiteit, een grote woningbouwopgave en de energietransitie. Dat zijn thema's die ook allemaal strijden om de ruimte.

Elke gemeenteraad is daarbij zelf aan zet om te bepalen hoe dat moet gebeuren.

De vraag is daarbij of gemeenten daarin iets samen willen organiseren. Willen we expertise bundelen? Willen we meer met elkaar samen werken? Het kan gaan over advisering door een collectieve organisatie, alles zelf doen, alles uitbesteden en alle opties daartussen in.

De notitie die nu voor u ligt is een eerste stap in een zoekproces naar een mogelijke aanpak.

Het is aan de raad om te bepalen wat de inzet is van het beleid voor goede omgevingskwaliteit en wie het college bij de uitvoering daarvan adviseren en ondersteunen. Het is ook aan de Raad om te bepalen of de eigen gemeente de advisering zelf oppakt, of (deels) dingen samen wil doen met andere gemeenten. Daarbij zullen de verschillende Raden uiteenlopende keuzes maken. De gedachte is om die keuzevrijheid vanuit de VFG te faciliteren.

Hoe dan ook, er is nu alle aanleiding om als Friese gemeenteraden verder na te denken over wat we willen. Wij hopen dat deze notitie daarvoor een goede basis levert.

Hein de Haan
Nel Haarsma

Anko Postma
Erik Faber

2 Waarover gaat deze notitie?

2.1 Omgevingskwaliteit

Naar verwachting treedt in juli 2022 de Omgevingswet in werking. De wetgever nodigt in die wet de medeoverheden uit om bij ontwikkelingen **eerder, breder en integraler** te kijken naar omgevingskwaliteit. Omgevingskwaliteit is daarbij een heel breed begrip:

Illustratie: omgevingskwaliteit

Omgevingskwaliteit omvat volgens de Memorie van Toelichting bij de Omgevingswet in ieder geval:

- Cultureel erfgoed
- Architectonische kwaliteit van bouwwerken
- Stedenbouwkundige kwaliteit
- De kwaliteit van het landschap
- De kwaliteit van de natuur

Het gaat dus over cultuur, natuur, gezondheid en veiligheid. Het beperkt zich niet tot objecten maar is gericht op de publieke ruimte als geheel en op alles wat daarin voorkomt. Het gaat niet alleen over het visuele

aspect maar is gericht op samengaan van gebruikswaarde, toekomstwaarde, belevingswaarde en herkomstwaarde. Gezondheid kan ook een belangrijk aspect zijn bij omgevingskwaliteit, denk aan geitenhouderijen, luchtkwaliteit en bedrijven met een forse milieucirkel.

De wetgever geeft iedereen in Nederland, maar primair de gemeente, de plicht om te zorgen voor goede omgevingskwaliteit. De gemeente kan zelf bepalen hoe dat wordt ingevuld, wat de reikwijdte is van omgevingskwaliteit en hoe ze zich hierover laat adviseren.

Want omgevingskwaliteit kun je niet regelen met harde criteria en een toetsing aan het eind. Wat goede omgevingskwaliteit op een bepaalde plek is, is een kwestie van overleg met betrokkenen en interpretatie van open normen. Deskundig advies kan bestuurders helpen bij deze afweging.

De Omgevingswet daagt gemeenten uit om **eerder** in het proces van ontwikkelingen na te denken over omgevingskwaliteit, om het proces **breder** te benaderen door meer aspecten van omgevingskwaliteit mee te nemen, en om zich **integraler** te laten adviseren.

2.2 Leeswijzer

Deze notitie is een aanzet voor de mogelijkheden die de wet biedt en die raden hebben (niets doen, zelf doen of uitbesteden) wat betreft advisering.

In deze notitie beschrijven we daartoe achtereenvolgens de volgende onderdelen.

Na een korte schets van de geschiedenis van de advisering over omgevingskwaliteit (hoofdstuk 3), en een beschrijving van de huidige situatie in Fryslân (hoofdstuk 4), geven we in hoofdstuk 5 aan wat de Omgevingswet van ons vraagt op dit gebied.

In hoofdstuk 6 geven we de belangrijkste conclusies weer uit de sessies die met raadsleden in Fryslân zijn gehouden. Ondanks de veelheid aan meningen zien we toch een rode lijn in wat de aanwezige raadsleden hebben aangegeven. Dit heeft uiteraard geen status want er heeft geen besluitvorming plaatsgevonden.

In hoofdstuk 7 doen we een voorstel om de huidige werkwijze te kunnen continueren onder de Omgevingswet.

In hoofdstuk 8 benoemen we mogelijke ingrediënten voor een menukaart omgevingsadvisering, waarmee de gemeenten desgewenst hun advisering kunnen versterken.

In hoofdstuk 9 schetsen we het vervolgproces.

2.3 Opdracht en doorlopen proces

Uit eerdere gesprekken is gebleken dat er onder de Friese gemeenten draagvlak is voor samenwerking bij vroege en brede ruimtelijke kwaliteitsadvisering, maar dat daarbij ruimte moet worden gelaten voor individuele wensen.

Daarom is afgesproken onder de vlag van de Vereniging van Friese Gemeenten (VFG) nader te onderzoeken hoe dit brede palet aan wensen kan worden gefaciliteerd. Alle Friese gemeenten met uitzondering van Heerenveen en Smallingerland doen mee aan dit proces (Heerenveen is wel aangehaakt als agendalid). Wellicht dat Smallingerland en Heerenveen later nog aanhaken.

De opdracht was om nader te verkennen wat een mogelijke richting kan zijn om de advisering over omgevingskwaliteit verder te ontwikkelen, passend bij de koers van de Omgevingswet, en om te verkennen of hierbij collectieve ondersteuning wordt gewenst.

Ter uitvoering van deze opdracht zijn diverse sessies georganiseerd voor ambtenaren en raadsleden waarin voorbeelden vanuit andere provincies zijn gedeeld en vrijelijk gedachten zijn besproken over het toekomstbeeld.

Op basis hiervan is de notitie ontwikkeld die u voor u ziet. Deze notitie is opgesteld onder begeleiding van een brede werkgroep bestaande uit ambtenaren van vrijwel alle Friese gemeente, en de provincie.

2.4 Korte samenvatting notitie

De afgelopen tijd is door 16 van de 18 Friese gemeenten nagedacht over de organisatie van de advisering over omgevingskwaliteit onder de Omgevingswet.

In een intensief traject met ambtenaren, raadsleden en wethouders is het volgende voorstel ontstaan:

- Maatwerk wordt het sleutelwoord;
- De huidige wijze van advisering door hûs en hiem moet kunnen worden doorgezet voor wie dat wil, en daarvoor wordt “omgevingswetproof” regelgeving voorbereid;
- Parallel wordt toegewerkt naar een menukaart met producten waar gemeenten naar eigen smaak van kunnen afnemen.

Voor de verkiezingen van 2022 worden deze principes aan de raden voorgelegd.

Daarvoor zijn er een model raadsvoorstel en een toelichtende notitie als bijlage gemaakt. Beide documenten zijn naar eigen smaak in te kleuren per gemeente.

De uitwerking van de “omgevingswetproof” regelgeving en de menukaart worden naar verwachting in de loop van 2022 successievelijk in de besluitvorming gebracht. Momenteel wordt het voorbereidingsproces daarvoor uitgewerkt.

3 De geschiedenis van de kwaliteitsadvisering ¹

3.1 Historie van de kwaliteitsadvisering in Nederland

De zorg voor omgevingskwaliteit is niet nieuw. Goede kwaliteit speelt al eeuwenlang een rol bij het bouwen en inrichten van steden, dorpen en landschappen. De Romeinse architect Vitruvius schreef al 50 jaar voor het begin van onze jaartelling een reeks verhandelingen over de bouwkunst. Hij betoogde dat goede architectonische kwaliteit ontstaat als schoonheid, stevigheid en bruikbaarheid van een bouwwerk met elkaar in balans zijn. Dit idee van integrale kwaliteit is in Nederland nog altijd in gebruik, niet alleen voor gebouwen maar ook voor gebieden en zelfs voor de gehele fysieke leefomgeving die nu centraal staat in de Omgevingswet.

Kwaliteit gaat om de balans tussen belevingswaarde, toekomstwaarde en gebruikswaarde – in deze tijd voegen we er vaak herkomstwaarde aan toe. En om die balans te vinden maken bestuurders al lange tijd gebruik van advisering door commissies en teams van deskundigen.

3.2 De schoonheid heeft het zwaar te verduren

De eerste schoonheidscommissie van Nederland werd in 1889 opgericht in Amsterdam en moest het stadsbestuur helpen om ongezonde en onveilige woonomstandigheden te voorkomen en de geringe kwaliteit van de speculatiebouw tegen te gaan. Andere gemeenten volgden, zoals Den Haag en Utrecht in 1910 en Arnhem in 1911. Ook voor het platteland werden commissies opgericht, omdat, zoals de toenmalige burgemeester van Haarlemmerliede aangaf, 'de schoonheid het op het platteland nog erger te verduren had dan in de stad'. In veel provincies

^{1 1} Dit hoofdstuk is gebaseerd op de volgende bronnen:

- Beek, M. (2014). Ruimtelijke kwaliteitsteams avant la lettre. In *Q-factor, ruimtelijke kwaliteitsteams in Nederland* (pp. 26-34). Wageningen: Uitgeverij Blauwdruk.
- Van Assen, S., & Van Campen, J. (2014). *Q-factor, ruimtelijke kwaliteitsteams in Nederland*. Wageningen: Uitgeverij Blauwdruk.
- Van Campen, J. (2013). *Omgevingskwaliteit en ruimte*. Amsterdam: Berghauser Pont Publishing.

werden samenwerkingsverbanden opgericht voor de kwaliteitsadvisering.

In Fryslân was dat de *Provinciale Friesche Adviescommissie ter wering van de inbreuk op de schoonheid van stad en land*, die werd ingesteld in 1925. Het was de voorloper van het huidige hûs en hiem.

Naast onafhankelijke commissies ontstonden in die tijd multidisciplinaire ambtelijke teams, met name bij Rijkswaterstaat en Staatsbosbeheer, gericht op ook de landschappelijke inpassing van de rijkswegen en het voorkomen van onnodige aantasting van natuurschoon.

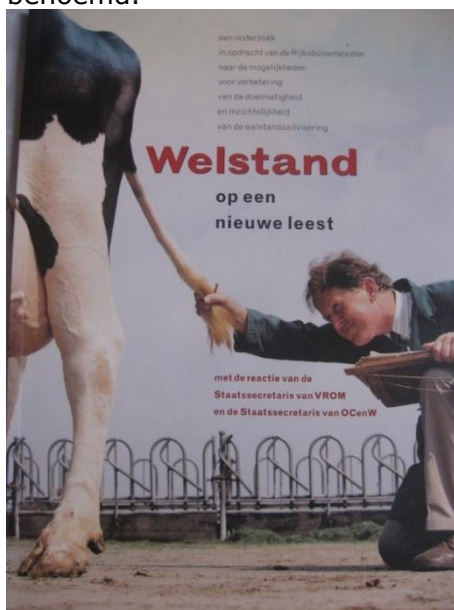
Illustratie: Provinciale Friesche Adviescommissie, circa 1950. Bron Leeuwarder Courant.

3.3 Welstandstoezicht verplicht

In 1901 werd de Woningwet vastgesteld. Die wet verplichtte gemeenten om een bouwverordening op te stellen waarin onder meer voorschriften moesten worden opgenomen omtrent de plaatsing, de hoogte en de indeling van gebouwen. Veel gemeenten voegden daar een 'welstandsartikel' aan toe. Pas in de herziene Woningwet van 1962 werden welstandstoezicht en welstandsadvisering wettelijk verplicht gesteld.

3.4 Ruimtelijke kwaliteit en nieuwe adviesvormen

Vanaf eind jaren tachtig kwam het begrip ruimtelijke kwaliteit in zwang. In 1988, in de Vierde Nota over de Ruimtelijke Ordening werd ruimtelijke kwaliteit tot doelstelling van het nationale ruimtelijke beleid benoemd.

Onderzoek welstand op een nieuwe leest
1998

De aandacht voor ruimtelijke kwaliteit ging gelijk op met vernieuwing in de adviespraktijken. Begin jaren negentig werd het woord *kwaliteitsteam* in Nederland geïntroduceerd door stedenbouwkundige Riek Bakker, die op basis van een voorbeeld uit Baltimore het Kwaliteitsteam Kop van Zuid instelde. Ook bij andere grote publiek-private gebiedsontwikkelingsopgaven in binnensteden en op VINEX-locaties werd de inzet van een gezaghebbend onafhankelijk kwaliteitsteam gangbaar. Later werden kwaliteitsteams ook ingezet voor hele gebieden of voor bepaalde thema's, denk bijvoorbeeld aan het Kwaliteitsteam Afsluitdijk. In 2012 werden in Nederland ruim 130 kwaliteitsteams geteld. Daarnaast

waren vele supervisors, stads- en dorpsbouwmeesters en ambtelijke adviseurs actief.

Ondertussen vernieuwde ook het welstandstoezicht. In 1993 besloot de gemeenteraad van Bussum de welstandscommissie en de monumentencommissie te bundelen in een nieuwe Commissie Ruimtelijke Kwaliteit, voor zover bekend de eerste in Nederland. De inzet was om de commissie vroeg te betrekken bij de zoektocht naar de gewenste kwaliteit, in plaats van alleen achteraf te beoordelen of een plan wel of niet passend was. Het werkgebied van deze commissie omvatte naast welstand en monumenten ook cultuurhistorie, stedenbouw, landschap en openbare ruimte. In de jaren daarna volgden veel andere gemeenten deze omslag van welstands- en monumententoezicht naar vroege en brede advisering over ruimtelijke kwaliteit.

3.5 Kwaliteitszorg als lokale zaak

Vanaf begin van de 21^e eeuw verschoof het Rijk de verantwoordelijkheid voor de ruimtelijke kwaliteit van steden en dorpen steeds nadrukkelijker naar de gemeenten. Alleen voor gebieden en gebouwen opgenomen op de Werelderfgoedlijst van de UNESCO en voor de beschermde rijksmonumenten, wilde het Rijk specifieke verantwoordelijkheid houden.

Met de Woningwet 2003 werd het welstandstoezicht gedecentraliseerd. Gemeenteraden konden beslissen in welke gebieden welstandstoezicht wenselijk was en moesten daarvoor het welstandsbeleid en de werkwijze van de adviescommissie vaststellen. Ook de inrichting van een monumentencommissie werd een lokale taak.

4 Hoe verloopt de advisering nu?

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk proberen we het brede palet van hoe de Friese gemeenten nu omgaan met de advisering over omgevingskwaliteit kort te schetsen. Deze informatie volgt uit het proces dat voor deze opgave tot nu toe is doorlopen. Het beeld is daarmee nog niet compleet. Wel is duidelijk dat gemeenten eigen accenten leggen en vernieuwende werkwijzen ontwikkelen.

Door die veelheid kort te beschrijven wordt de werkelijkheid altijd wat versimpeld.

In onderstaande paragrafen maken we onderscheid tussen Fryslân als geheel, het provinciaal team Ruimtelijke Kwaliteit en de werkwijze in de eigen gemeente.

4.2 Fryslân

Aanvragen omgevingsvergunning monumenten en andere objecten

Op dit moment hebben 17 van de 18 Friese gemeenten (een deel van) het takenpakket ondergebracht bij de Gemeenschappelijke Regeling hûs en hiem, t.w. de beoordeling van aanvragen voor omgevingsvergunningen, voor wat betreft monumentenzorg en redelijke eisen van welstand.

Voor monumenten vindt daarbij ook ondersteuning plaats vanuit het Steunpunt Monumenten.

De adviseurs van hûs en hiem geven op verzoek van gemeenten onafhankelijk en deskundig advies over ruimtelijke kwaliteit, welstand en monumentenbeleid.

Hûs en hiem werkt met een centrale adviescommissie voor de ingrijpende plannen, en onder mandaat van die commissie met 17 lokale subcommissies die (twee)wekelijks zitting houden in de gemeentehuizen van de aangesloten gemeenten. Hûs en hiem bedruipt zichzelf vanuit de leges waarmee deze advisering gepaard gaat (de

jaaromzet bedraagt circa 1 miljoen euro voor circa 7000 adviezen op jaarbasis).

Illustratie: centrale commissie Hûs en Hiem

De gemeente Tytsjerksteradiel heeft een eigen gemeentelijke commissie voor deze werkzaamheden die los staat van hûs en hiem.

Gemeenten en de provincie werken met het steunpunt Monumentenzorg Fryslân. Het steunpunt is een stichting zonder winstoogmerk, die wordt ondersteund door de provincie en het Rijk.

Dit steunpunt adviseert monumenteneigenaren over o.a. subsidiemogelijkheden en ondersteunt administratief het zogenaamde Monumentenspreekuur met adviseurs van de Rijksdienst Cultureel Erfgoed en van hûs en hiem. In het Monumentenspreekuur vindt in een vroegtijdig stadium ontwerpbegeleiding plaats, met name tijdens waarnemingen ter plaatse. De adviezen van hûs en hiem én van de RCE zijn gekoppeld aan de formele procedure en hebben een juridische status.

Daarnaast worden door verschillende gemeenten op diverse momenten allerlei werkvormen ingezet om de omgeving en/of andere overheden te betrekken bij meer ingrijpende veranderingen.

Ook worden individuele plannenmakers in meer of mindere mate ambtelijk ondersteund in hun zoektocht naar een goed ontwerp. Daarbij wordt er bijvoorbeeld geoefend met intake-tafels en omgevingstafels.

Gebiedsontwikkelingen en projecten

Bij gebiedsontwikkelingen en projecten is er geen standaard werkwijze

in Fryslân. Elke gemeente zoekt zelf een passende oplossing om voldoende aandacht te besteden aan de ruimtelijke kwaliteit van de ontwikkeling. Soms geeft de eigen organisatie e.e.a. vorm, vooral bij de grotere gemeenten, soms wordt extern (aanvullende) deskundigheid ingehuurd.

Illustratie: gebiedsontwikkeling met externe ondersteuning en een kwaliteitsteam voor de diverse vergunningaanvragen; Gorredijk centrum oost

Soms wordt ook hûs en hiem om advies geraadpleegd, bijvoorbeeld over stedenbouwkundige visies en plannen en/of ter verbetering van een concreet beeldkwaliteitsplan.

Daarnaast worden door verschillende gemeenten op diverse momenten allerlei soorten (maatwerk)werkvormen ingezet om de omgeving en/of andere overheden te betrekken bij ingrijpende veranderingen in gebieden. Denk aan: kwaliteitsteams voor bijvoorbeeld infrastructuurprojecten of gebiedsontwikkeling. Denk ook aan supervisors en/of schetstafels.

Beleid

Bij beleidsontwikkelingen wordt per beleidsvraag door de betrokken gemeente verkend hoe voldoende aandacht kan worden besteed aan ruimtelijke kwaliteit. Soms wordt dit in eigen huis uitgewerkt, soms wordt extern advies gevraagd, incidenteel ook aan hûs en hiem. Dit gebeurt bijvoorbeeld bij het opstellen van gemeentelijke welstandsnota's en beeldkwaliteitsplannen (objectgericht beleid dus).

Het algemene gevoel is dat er met deze werkwijzen goed wordt gezorgd voor de ruimtelijke kwaliteit in Fryslân. Tegelijk wordt door deelnemende raadsleden aan het proces waar deze notitie over gaat, benoemd dat omgevingskwaliteit een vroegere, bredere en meer integrale advisering vereist dan nu gebeurt.

Als bijlage (bijlage 1) is een overzicht opgenomen van hoe in andere provincies de advisering op het gebied van omgevingskwaliteit gestalte krijgt. Soms is er daar sprake van een heel andere aanpak!

4.3 Team ruimtelijke kwaliteit Provincie Fryslân

Het team ruimtelijke kwaliteit Provincie Fryslân is een intern, ambtelijk team van de Provincie Fryslân. Het wordt bemenst door provinciale medewerkers en kan op afroep advies geven bij ingrijpende ontwikkelingen.

In 2008 is het team begonnen. Deskundigheid op het terrein van landschap, cultuurhistorie, infrastructuur en archeologie is gebundeld. Het team initieert en denkt mee over werkwijzen en adviesinstrumenten (maatwerk), zoals de Nije Pleats en Sinnetafels. Dit vindt plaats in samenwerking met ketenpartners, betrokkenen en de omgeving.

Ze adviseert zo vroeg mogelijk en participeert vanuit de adviserende rol in grotere, langer lopende projecten zoals grote projecten op het gebied van infrastructuur. Bij de ontwikkeling van provinciaal beleid ontwikkelt het team visies en werkwijzen zoals de Nije Pleats en Sinnetafels (Omgevingstafels). Daarnaast vervult het team een adviserende rol in het ruimtelijk ordeningsspoor.

Uitgangspunt zijn de kernkwaliteiten van de landschappen, dorpen en steden van Fryslân. Doel is bij alle ontwikkelingen de identiteit van Fryslân te versterken en herkenbaar te houden.

Bij de ontwikkeling van provinciaal beleid ontwikkelt het team visies zoals *Grutsk op 'e romte*. De visie *Grutsk op 'e Romte* geeft hiervoor de belangrijkste ruimtelijke waarden van de provincie weer en vormt de onderlegger voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen.

4.4 De OWO-gemeenten

Aanvragen omgevingsvergunning monumenten en andere objecten
Ooststellingwerf, Weststellingwerf en Opsterland vormen samen de OWO-gemeenten. Ze maken alle gebruik van de Gemeenschappelijke Regeling hûs en hiem voor de advisering over redelijke eisen van welstand en monumentenzorg. Voor monumentenzorg is er daarnaast ondersteuning vanuit het Steunpunt Monumentenzorg.

Hûs en hiem adviseert vanuit de door de gemeenten vastgestelde welstandscriteria. Deze zijn vastgelegd in welstandsnota's, de daarop aangevulde gebieds-, project- of objectgerichte criteria en de diverse beeldkwaliteitsplannen. Het beeld hierbij is dat het gegeven welstandsadvies altijd wordt gegeven vanuit de criteria, maar dat deze criteria soms wat verouderd zijn. Het welstandsadvies sluit daardoor niet altijd aan bij de actuele perceptie van wat een goede beeldkwaliteit is. Materialen die bij een hedendaagse bouwstijl horen, zijn bijvoorbeeld niet altijd mogelijk.

De welstandsnota's zijn van 2004 (Weststellingwerf) en 2009 (Opsterland en Ooststellingwerf). De OWO-gemeenten denken

voorzichtig na over een vernieuwing van de welstandscriteria. Parallel hieraan is er een kans om in elk omgevingsplan dat via de nieuwe regels van de Omgevingswet wordt gemaakt nieuwe welstandscriteria op te nemen. In een omgevingsplan dat volgens de Omgevingswet wordt opgesteld, worden de welstandscriteria onderdeel van dat plan. Er is voor het betreffende plangebied geen welstandsnota of beeldkwaliteitsplan meer. In een pilot wordt voor Appelscha door een werkgroep met ambtenaren uit de drie gemeenten gewerkt aan een omgevingsplan 'nieuwe stijl'. Daarbij wordt ook nagedacht over een inhoudelijk vernieuwing van de welstandscriteria.

De OWO-gemeenten laten zich op het gebied van archeologie en monumenten adviseren door het steunpunt Monumentenzorg Fryslân. Op het gebied van monumenten wordt met het steunpunt samen opgetrokken bij bijvoorbeeld de aanwijzigingsprocedure voor nieuwe gemeentelijke monumenten en bij subsidieverstrekking.

In de drie gemeenten wordt veel gewerkt met overleg in de voorfase van een vergunningaanvraag. Voordat een aanvraag wordt ingediend, is deze meestal al inhoudelijk afgestemd met de ambtenaren. Onder de noemer van vooroverleg of principeverzoek worden initiatieven besproken en bijgestuurd. Ambtelijk is er in deze fase de kans om op grond van beleid en aanwezige kennis aan een plan 'te schaven'. Het resultaat is meestal een plan dat voor initiatiefnemer én gemeente goed werkt. De gemeente denkt hierbij ook aan belangen van omwonenden en ruimtelijke kwaliteit in algemene zin, zoals behoud of herstel van landschappelijke waarden. Vaak vindt dit voortraject plaats op papier of via de mail, maar soms ook echt aan de keukentafel.

Voor een agrarisch bedrijf wordt het keukentafelgesprek soms als Nije Pleats sessie georganiseerd. Dan is er ook expertise van externe partijen aanwezig. Een Nije Pleats sessie heeft gelijkenissen met wat onder de Omgevingswet een omgevingstafel wordt genoemd. Een omgevingstafel kan in principe voor elk onderwerp wordt georganiseerd. In november 2021 heeft Ooststellingwerf voor het eerst geëxperimenteerd met een omgevingstafel met deskundigen (niet met omwonenden).

Intern is de afstemming over nieuwe planinitiatieven georganiseerd in diverse werkoverleg-vormen. In Weststellingwerf is er het Bouwplanoverleg (OWO-VTH en RO), in Ooststellingwerf de RO-intake (OWO-VTH / RO / Recreatie en Toerisme / Openbare ruimte) en in Opsterland de Intake Tafel Opsterland (ITO: OWO-VTH en RO), Initiatievenoverleg (RO met o.a. grondzaken en wonen) en het RO-overleg (RO).

Gebiedsontwikkelingen en projecten

Het team ruimtelijke kwaliteit van de Provincie Fryslân biedt een digitaal spreekuur aan voor het bespreken van nieuwe planontwikkelingen. De lijn daarin is vooral om een initiatief te beoordelen op de ruimte die de provinciale verordening daarvoor biedt. Vaak gaan deze gesprekken vooral ook over de locatiekeuze en verantwoording daarvan (gevraagde functie op de goede plek). Als een ontwikkeling 'op het randje' is, biedt dit overleg de mogelijkheid om te verkennen waar de grens ligt. De OWO-gemeenten maken gebruik van dit spreekuur. De route langs hûs en hiem volgt meestal later zodra het initiatief nader is uitgewerkt tot concreet plan..

Als een planontwikkeling stedenbouwkundig betekenis heeft, wordt het vaak doorgestuurd naar de grote commissie van hûs en hiem. Soms wordt een gemeentelijk medewerker (planoloog en/of stedenbouwkundige) uitgenodigd om aan de commissie de wenselijkheid qua planologie en stedenbouw toe te lichten.

Beleid

Een nieuwe beleidskader voor ruimtelijke kwaliteit, wordt in de OWO-gemeenten soms in eigen beheer opgesteld en soms uitbesteed aan een deskundige partij. In beide gevallen wordt een conceptversie besproken met hûs en hiem, zodat er niet nieuwe criteria worden vastgesteld door de gemeenteraad, zonder dat hûs en hiem daar ook kennis van heeft.

5 Wat vraagt de Omgevingswet?

De kwaliteitsadvisering heeft een ferme grondslag gekregen: de Omgevingswet is de eerste wet die ons allen verplicht om te zorgen voor goede omgevingskwaliteit. Hoe die zorgplicht wordt ingevuld, mogen gemeentes grotendeels zelf bepalen.

Onder de Omgevingswet blijft de kwaliteitsadvisering primair een lokale zaak. De Omgevingswet regelt (slechts) het rijksbelang: de gemeentelijke adviescommissie moet in ieder geval adviseren over ingrepen aan rijksmonumenten (m.u.v. archeologische rijksmonumenten). Voor het overige staan de gemeenten blijven aan het roer.

De advisering kan **vroeg, breed en integraal** worden opgepakt; dat is waar de Tweede Kamer in een motie ² op heeft aangedrongen. De nieuwe wettelijke term 'gemeentelijke adviescommissie' duidt op een integrale aanpak: de afzonderlijke commissies voor welstand en monumenten verdwijnen uit de wet en de nieuwe adviescommissie is niet meer alleen gebonden aan het welstandsbeleid.

In een verordening op de gemeentelijke adviescommissie en in het omgevingsplan bepaalt de raad wat zij wil dat de commissie verstaat onder omgevingskwaliteit.

De gemeenteraad bepaalt de samenstelling, de taak en de randvoorwaarden van de gemeentelijke adviescommissie en kan dit

² Motie Veldman en Albert De Vries, Tweede Kamer, vergaderjaar 2014–2015, 33 962, nr. 120

nauwkeurig afstemmen op de lokale situatie.

Illustratie: gemeentelijke adviescommissie

Gemeenten kunnen hun gemeentelijke adviescommissies ook combineren zodat er een collectieve commissie ontstaat die meerdere of alle Friese gemeenten bedient. Bovendien kan de gemeente naar eigen inzicht andere kwaliteitsadviseurs inschakelen of combineren met de gemeentelijke adviescommissie, zoals supervisoren of kwaliteitsteams.

Aan de orde is de vraag hoe deze advisering kan worden vormgegeven, en of het zinvol is daarin als gemeenten dingen samen te doen. Dat is een zoektocht met verschillende stappen, zoals al beschreven in hoofdstuk 2.

6 Wat willen de Friese gemeenten?

In september zijn voor alle Friese gemeenteraden (veelal digitaal) avonden gehouden over dit vraagstuk. Hieraan hebben 13 gemeente meegedaan, met in totaal 55 raadsleden. Van de 16 deelnemende gemeente hebben er drie niet deelgenomen aan deze sessies om agenda-technische redenen. Ambtelijk hebben deze gemeenten wel geparticipeerd.

Op deze avonden is een eerste indruk opgedaan van hoe de raadsleden in Fryslân over de materie denken. Deze indruk is niet representatief voor "wat de Raden vinden" omdat niet alle gemeenten hebben deelgenomen, en van de deelnemende gemeenten niet alle raadsleden.

Bijgaand vindt u het uitgebreide (beeld)verslag van deze avonden (bijlage 2).

Bijzonder van deze avonden was dat er uit de veelheid van wat er werd gezegd, en met de verschillen in accenten, ook een rode draad tevoorschijn kwam. Deze proberen we onderstaand te benoemen.

- Omgevingskwaliteit wordt belangrijk gevonden door alle raadsleden die aanwezig waren op de avonden.
- Als meest belangrijke begrippen daarbij werden transparantie, maatwerk en betrokkenheid benoemd. De woordenwolk hiernaast is ontstaan vanuit de drie belangrijkste waarden die per avond door de raadsleden

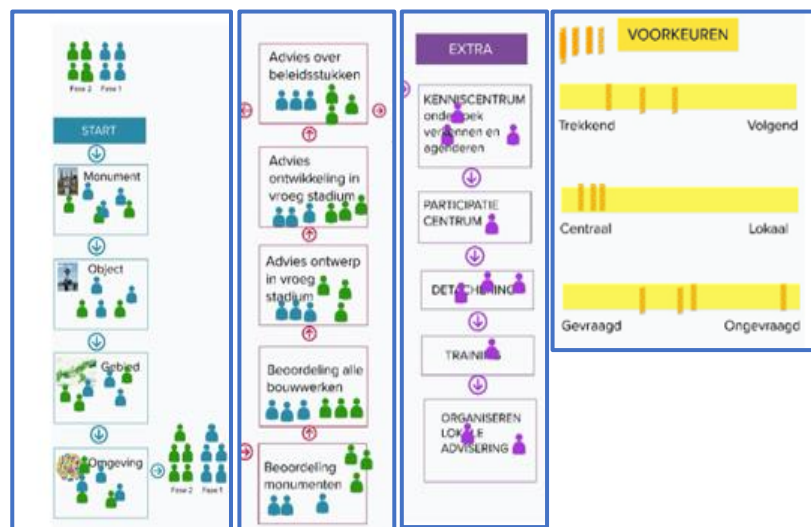
werden genoemd. Met deze begrippen kan de richting voor het verdere proces koers worden gegeven.

- Vervolgens is de vraag gesteld waarom de raadsleden juist deze waarden belangrijk vinden. Dat bleek te zijn omdat ze hechten aan:

- Veel raadsleden zien meerwaarde in het afnemen van adviezen, menskracht, en aanvullende ondersteuning van een centrale organisatie. Deskundigheid werd hierbij vaak genoemd als argument.
- Sommige gemeenten willen het overgrote deel van het werk zelf doen, anderen laten zich liever in ruime mate ondersteunen. Maatwerk is daarbij de roep: alleen daar ondersteuning bieden waar de gemeente dat wenst.
- Er is in sommige gemeenten vraag naar een lokale commissie die 'gefaciliteerd' of ondersteund wordt door een professionele adviesorganisatie. Zo'n lokale commissie heeft naast deskundige leden ook leden met veel plaatselijke of regionale kennis. Een voorbeeld hiervan is de Waddeneilanden, die graag een eigen Waddenadviescommissie willen hebben onder de paraplu van hûs en hiem.
- Sommige raadsleden zien graag dat ondersteuning beschikbaar komt om participatietrajecten te organiseren of ondersteunen.

- Bij veel raadsleden bleek er vraag te zijn naar meer vormen collectieve ondersteuning. We hebben geen spontane suggesties gehad om bestaande samenwerkingsrelaties te beëindigen of alles alleen te doen maar die vraag is ook niet expliciet gesteld.
- Een cafetariamodel, menukaart, afnemen naar behoefte is door de raadsleden regelmatig genoemd als wenselijke werkwijze om ondersteuning te organiseren, en toch per gemeente het gewenste maatwerk te kunnen leveren.

Illustratie: collage ingevulde muralborden

7 Voorstel 1: omgevingswetproof per 1 juli 2022

De rijksoverheid werkt eraan om de Omgevingswet per 1 juli 2022 in werking te laten treden. Het is nog niet geheel zeker dat deze datum wordt gehaald. De signalen dat er weer uitstel komt nemen toe.

Voor de datum van het in werking treden van de wet moet elke gemeenteraad een gemeentelijke adviescommissie instellen. Dit gebeurt door het vaststellen van een nieuwe verordening op de gemeentelijke adviescommissie. De VNG heeft hiervoor een modelverordening gemaakt.

De Omgevingswet introduceert de gemeentelijke adviescommissie, als opvolger van de welstands- en monumentencommissie. De gemeentelijke adviescommissie is een verplichte adviseur als het gaat om een aanvraag om een omgevingsvergunning voor een rijksmonumentenactiviteit met betrekking tot een monument, of een aanvraag om een omgevingsvergunning voor een andere activiteit, in door de gemeenteraad aangewezen gevallen of als het college van burgemeester en wethouders hiertoe aanleiding ziet.

Dit kan een zelfstandige commissie zijn voor één gemeente, of deel uitmaken van een gezamenlijke commissie.

De gemeentelijke adviescommissie moet op korte termijn worden ingesteld en de relatie met hûs en hiem kan niet van de ene dag op de andere worden beëindigd of veranderd (zie voor meer informatie hierover bijlage 3).

Daarom stellen wij voor om de advisering over vergunningaanvragen (monumenten en overige objecten) in eerste instantie ongewijzigd voort te zetten en de huidige commissie van hûs en hiem te benomen als gemeentelijke adviescommissie.

Op deze manier ontstaat continuïteit voor initiatieven en vergunningaanvragen en kan de advisering 'Omgevingswetproof' zijn per inwerkingtreden van de wet. Ondertussen kan verder worden gewerkt aan het moderniseren van de advisering in de geest van de

Omgevingswet (vroeger en breder) waarbij ook de mening van de mienskip kan worden gepeild (zie volgend hoofdstuk).

Met behulp van een per gemeente op te stellen versie van de modelverordening kan de huidige situatie vooralsnog worden gecontinueerd. Een concept model hiervoor is door hûs en hiem opgesteld en zal aan de gemeenten worden aangeboden, zodat voor de datum van het in werking treden van de Omgevingswet een eigen versie ter vaststelling aan de Raden kan worden aangeboden.

8 Voorstel 2: naar een menukaart voor collectief aanbod van kwaliteitsadvisering

8.1 Wat doen we zelf en wat besteden we uit?

Iedere gemeente staat voor de vraag hoe de beoogde kwaliteitsadvisering verder gestalte te geven. Hierbij kunnen de keuzes uiteenlopen.

De vragen zijn steeds:

- Welke adviezen (adviesvormen/adviesproducten) kunnen door de eigen ambtelijke organisatie worden geleverd, eventueel aangevuld met (commerciële) inhuur van externe ondersteuning?
- Welke adviezen (adviesvormen/adviesproducten) zouden we bij een collectieve adviesorganisatie willen onderbrengen? Ofwel, waarin willen we samen met andere gemeenten iets organiseren, expertise bundelen, samenwerken? Hierbij is veel mogelijk. In bijlage 3 zijn enkele globale voorbeelden opgenomen van vormen van collectieve advisering op het gebied van omgevingskwaliteit buiten Fryslân.

Voorstel: menukaart

Voorgesteld wordt de wens van de raadsleden voor het ontwikkelen van een cafetariamodel te volgen. Uitgangspunt is dat gemeenten de kwaliteitsadviesing op hun eigen manier aanpakken en dat oplossingen die door een collectieve adviesorganisatie aangeboden worden, op een 'menukaart' komen. De gemeenten beslissen vervolgens zelf of, en zo ja wat, ze hiervan afnemen.

De menukaart is nu nog niet in definitieve vorm uitgewerkt. Wel worden in de volgende paragrafen verschillende adviesvormen/adviesproducten verkend, als aanzet voor de menukaart.

Als de raden positief reageren op de voorstellen in deze notitie zal de komende tijd een concreet voorstel voor een **menukaart voor het collectieve aanbod** worden ontwikkeld. Deze menukaart en de organisatorische en financiële opties voor de organisatie ervan komen in de loop van 2022 in de nieuwe gemeenteraden aan de orde.

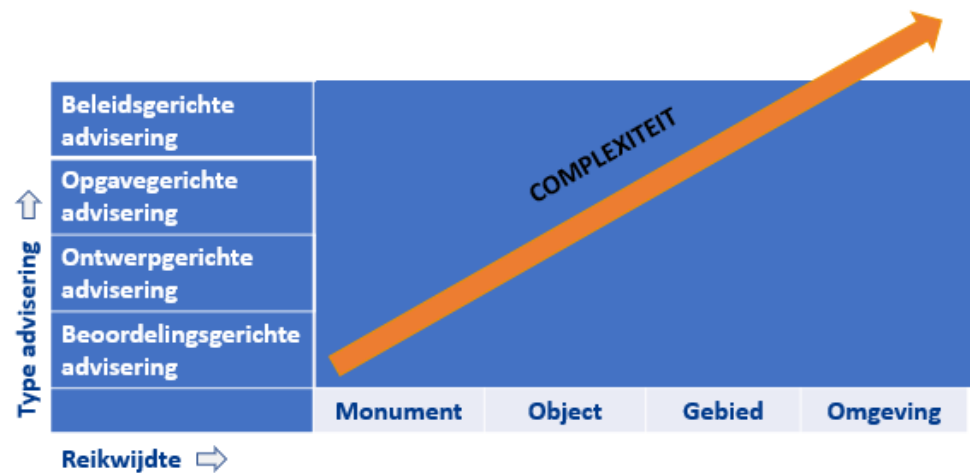
8.2 Verkenning van mogelijkheden voor de opzet van de menukaart

De bedoeling van de menukaart is om maatwerk te bieden bij het aanbod van adviesvormen en gemeenten te laten kiezen wat ze zelf willen organiseren en/of waar ze ondersteuning bij willen. Door dit collectief te doen, maken de partijen gebruik van één model, wat het overleg vereenvoudigt. Het aanbod kan breed zijn en de expertise groot.

Het is aan de gemeente zelf om, lettend op de capaciteit en kwaliteit van de eigen organisatie, te besluiten waar zij behoefte aan heeft.

Op de menukaart kunnen diverse 'gerechten' staan. In de volgende paragrafen worden hiervoor voorbeelden genoemd. De voorbeelden zijn niet limitatief bedoeld.

Bij het verkennen van mogelijkheden is gebruik gemaakt van onderstaand model.

Op de X-as staat de reikwijdte van een adviesvorm benoemd:

- Monument: de advisering over ingrepen aan beschermde monumenten.
- Object: de advisering over andere objecten (gebouwen, bruggen, pleinen, erven etc.) In relatie tot de omgeving.
- Gebied: de advisering over ruimtelijke samenhang in een gebied (landschap, regio, zone etc.) Of een thema of structuur daarin (cultureel erfgoed, recreatie, energietransitie, veenweiden, dijken, infrastructuur, etc.).
- Omgeving: de advisering over de samenhang tussen ruimte en samenleving (gezondheid, inclusiviteit, klimaatopgaven, cultuur, ecologie etc.).

Op de Y-as staat de aard van een adviesvorm benoemd:

- Beleid: advies over algemeen verbindend beleid of regels. Kan uiteenlopen van verkennen, tot actief meewerken aan, tot een reactie op een beleidsdocument.

- Opgavegericht: advies over het WAT van een concreet initiatief. Gericht op publieke randvoorwaarden/ kansen voor meerwaarde/ inrichten participatie etc.
- Ontwerpgericht: advies over het HOE van een concreet initiatief? Gericht op optimaal ontwerp, collegiaal meedenken, meeschetsen, supervisie.
- Beoordelingsgericht: advies over de beoordeling van een vergunningaanvraag (of vooroverleg daarover).

8.3. Menukeuzes voor de gemeentelijke adviescommissie

De verplichte gemeentelijke adviescommissie kan op verschillende manieren in het collectieve aanbod worden opgenomen. De menukaart zal alle keuzes inzichtelijk moeten maken. We gaan hier eerst in op keuzes met betrekking tot de reikwijdte van de advisering en daarna op keuzes met betrekking tot de werkwijze van de commissie.

8.3.1. Reikwijdte van de advisering

De reikwijdte van de advisering betreft de vraag hoe integraal het advies moet zijn. Advies door de gemeentelijke adviescommissie is verplicht voor de hoek linksonder in het model (beoordeling van ingrepen aan monumenten) en kan daarnaast worden ingezet op alle andere velden.

Het uitgangspunt is dat het aanbod op de menukaart van de collectieve adviesorganisatie zó is dat elke gemeente zijn gemeentelijke adviescommissie complementair kan maken aan wat de gemeente zelf aan kennis in huis heeft of zelf wil inhuren.

Dit leidt tot drie 'gerechten':

A: Advisering over vergunningaanvragen rijksmonumenten en provinciale en gemeentelijke monumenten³

Dit omvat de verplichte advisering over rijksmonumenten en de – op advies van de VNG daaraan gekoppelde – advisering over provinciale en

³ Officieel: aanvragen voor een rijksmonumentenactiviteit met betrekking tot een monument en aanvragen voor een omgevingsplanactiviteit met betrekking tot een in het omgevingsplan aangewezen provinciaal of gemeentelijk monument.

gemeentelijke monumenten. Dit gerecht is vergelijkbaar met de huidige praktijk van advisering over omgevingsvergunningaanvragen voor monumenten door hûs en hiem en de vroege en brede advisering door het steunpunt monumentenzorg, zoals eerder beschreven.

B: Advisering over het uiterlijk van bouwwerken

Dit omvat de advisering over het uiterlijk van bouwwerken bij vergunningaanvragen, en het vooroverleg daarover. Dit gerecht is vergelijkbaar met de huidige taak die hûs en hiem vervult voor de welstandsadvies, vooral gericht op welstand en beeldkwaliteit. Deze adviezen zijn gekoppeld aan de formele vergunningprocedure (of het vooroverleg hierover) en hebben een juridische status.

C: Bredere en vroegere advisering

Dit kan op veel manieren vorm krijgen. De gemeentelijke adviescommissie kan bijvoorbeeld een rol krijgen bij beoogde gebieds- of omgevingsontwikkelingen, bij participatieprocessen of bij het verkennen en opstellen van kwaliteitsbeleid. De gemeentelijke adviescommissie kan hierbij ofwel een 'reactieve' rol krijgen (reagerend op plannen en projecten), ofwel een actieve rol (als trekker en deelnemer aan allerlei kwaliteitsprocessen).

Op de menukaart van de collectieve adviesorganisatie kunnen alle reikwijdten worden aangeboden.

8.3.2. Centraal, regionaal of lokaal

Ten tweede is de gewenste werkwijze van de gemeentelijke adviescommissie van belang. Het spreekt voor zich dat een actieve, breed en vroeg adviserende gemeentelijke adviescommissie dicht op de lokale situatie moet staan. In andere provincies worden door de adviesorganisaties daarom ook lokale adviescommissies georganiseerd. Zo heeft de gemeente Apeldoorn een eigen Adviescommissie Omgevingskwaliteit die wordt georganiseerd door adviesorganisatie het Gelders Genootschap. Soms participeren in die lokale commissies naast vakdeskundigen ook lokale vertegenwoordigers of deelnemers met gebiedsspecifieke kennis, en/of deelnemers met overzicht over het functioneren van de plaatselijke samenleving.

In Fryslân lijkt draagvlak voor deze constructie. De Waddeneiland-gemeenten willen bijvoorbeeld graag een eigen adviescommissie waarin naast deskundigen mensen met eilander' kennis participeren. Door zo'n commissie te laten organiseren door een adviesorganisatie, hebben de

gemeenten zelf geen zorg over de professionaliteit en de administratieve afhandeling.

Op de menukaart van de collectieve adviesorganisatie kunnen alle mogelijkheden, van centrale commissie (zoals nu bij hûs en hiem) tot regionale en lokale commissies worden aangeboden.

Ook moeten gemeenten de werkwijze van hun commissie kunnen beïnvloeden.

Denk hierbij bijvoorbeeld aan de volgende vragen:

Illustratie: invloed uitoefenen op de adviescommissie

- Behandelt de commissie alle vergunningaanvragen of alleen de ingewikkelde plannen?
- Moet de commissie ruimte bieden voor lokale betrokkenheid, bijvoorbeeld door burgerleden?
- Moet de commissie specifieke kennis hebben over lokale ruimtelijke thema's of bijzonderheden?
- Adviseert de commissie alleen gevraagd of ook ongevraagd?

8.4 Menukeuzes voor andere adviesvormen

Hieronder geven we een aantal voorbeelden van andere adviesvormen voor vroege en brede advisering. Bij alle voorbeelden geldt: de gemeentelijke adviescommissie kan hierbij een rol hebben, maar het kan ook als zelfstandig 'gerecht' op de menukaart staan. Het kan dus ook worden aangeboden naast de gemeentelijke adviescommissie. De Omgevingswet biedt hier ruimte voor.

8.4.1. It nije wurkjen

De Omgevingswet vraagt bij nieuwe ontwikkelingen om:

- (1) een integrale afweging,
- (2) het betrekken van de omgeving bij ontwikkelingen, en
- (3) een versnelling van het vergunningverleningsproces (binnen 8 weken).

Dit alles vraagt een compact en zorgvuldig proces. Een proces van overleg met betrokkenen, bestuurlijke partners, ketenpartners en belanghebbenden in een zo vroeg mogelijk stadium van de planvorming, liefst ruim voordat de vergunning wordt aangevraagd.

Gemeenten gebruiken hiervoor verschillende werkvormen. In Fryslân werd bijvoorbeeld al in 2010 de Nije Pleats-methode ontwikkeld. Op basis van deze methode werd ook de Sinnetafel-methode ontwikkeld. Momenteel wordt op basis van diezelfde methode in de gemeente Súdwest-Fryslân de methode Nije Logies ontwikkeld.

*Illustratie: Stroomtuin IJlst, tot stand gekomen m.b.v. de Sinnetafelmethodiek.
foto: facebookpagina Stroomtuin*

Bij deze werkwijze verschuift het zwaartepunt van de kwaliteitsadviesing naar momenten vroeger in de processen. De kwaliteitsadviesing richt zich op het formuleren van uitgangspunten voor de opgave en begeleiden van de ontwerpfase. Met een of meer sessies, meestal ter plekke, ontstaat vaak een plan waar iedereen blij mee is. Aan het eind, bij de vergunningaanvraag, is dan in principe geen zware beoordeling meer nodig.

Op de menukaart van de collectieve adviesorganisatie kan het aanbod van deskundigheid voor deze processen worden opgenomen, maar ook de organisatorische ondersteuning en de koppeling aan de advisering over de uiteindelijke vergunningaanvraag.

8.4.2. Omgevingstafel

Veel gemeenten experimenteren met de methodiek van de omgevingstafel die de VNG heeft ontwikkeld. De omgevingstafel kan allerlei namen hebben en wordt vaak opgedeeld in een intaketafel en een omgevingstafel. Ook kan er sprake zijn van een ontwikkeltafel voor ingewikkelde opgaven waarvoor het beleid nog ontwikkeld moet worden.

De methodiek gaat om het organiseren van de dialoog. Het is gericht op het vroeg bijeenbrengen van de initiatiefnemer en alle relevante sectoren, afdelingen en adviseurs van de gemeente, eventueel nog aangevuld met stakeholders van buiten de gemeente. De omgevingstafel vindt liefst zo vroeg mogelijk in het proces plaats. Met de input uit de omgevingstafel kan de initiatiefnemer een

vergunningaanvraag voorbereiden.

Op de menukaart van de collectieve adviesorganisatie kan ondersteuning bij het organiseren van de omgevingstafelprocessen worden aangeboden. Er kunnen bijvoorbeeld deskundige voorzitters worden aangeboden voor de diverse tafels. De relatie met de advisering omgevingskwaliteit is een uit te werken vraagstuk.

8.4.3. Kwaliteitsteams

Kwaliteitsteams (soms ook met andere namen, zoals supervisieteam) worden ofwel ingezet voor een heel gebied (voor alles wat er gebeurt of voor een bepaald thema in een gebied, bijvoorbeeld recreatieve ontwikkeling) ofwel voor een specifieke opgave of ontwikkeling van enige complexiteit. Voorbeelden van kwaliteitsteams in Fryslân zijn de Afsluitdijk, knooppunt Joure en centrum Gorredijk.

Illustratie: Centrale aansluiting N31 Traverse Harlingen, mede tot stand gekomen op basis van adviezen van een kwaliteitsteam.

Sommige kwaliteitsteams draaien mee vanaf de start van een proces tot en met de uitvoering. Andere kwaliteitsteams gaan pas van start als het ontwerp in grote lijnen bekend is en adviseren vanaf dat punt over de realisatie van de kwaliteitsdoelstellingen.

De samenstelling is uiteenlopend, van diverse overheden tot onafhankelijke deskundigen tot mensen uit het gebied, maar altijd multidisciplinair. Een kwaliteitsteam kan – afhankelijk van zijn opdracht - adviseren over alle 'vakjes' van de menukaart en kan 'meebewegen' met een project. Een kwaliteitsteam kan nauw verbonden zijn met de gemeentelijke adviescommissie maar kan ook los staan daarvan.

Een bijzonder voorbeeld is het onafhankelijke, breed samengestelde Kwaliteitsteam Hoeksche Waard met leden uit het maatschappelijk middenveld en een vakinhoudelijke voorzitter. Het team is ingesteld door het Samenwerkingsverband van de vijf gemeenten in de Hoeksche Waard (inmiddels zijn deze gemeenten gefuseerd). Het team stimuleert en bewaakt de ruimtelijke kwaliteit en geeft gevraagd of ongevraagd advies over een ontwikkelingen in het gebied (zie ook bijlage 1).

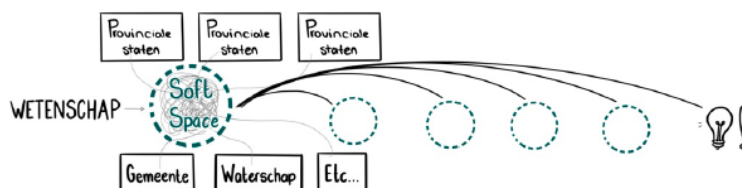
Kwaliteitsteam Hoeksche Waard

Op de menukaart van de collectieve adviesorganisatie kan het samenstellen en faciliteren van een kwaliteitsteam (gebiedsgericht, themagericht, projectgericht) worden opgenomen, uiteraard altijd onder regie van de opdrachtgevers van het kwaliteitsteam.

8.4.4. Informele verkennende werkvormen

De afgelopen jaren is geëxperimenteerd met de inrichting van werkvormen voor het verkennen van bovenlokale grote opgaven. Ook hiervoor zijn verschillende namen in gebruik, zoals *soft spaces*. Het gaat erom dat er tussen de diverse overheden, betrokkenen en kennisdragers een “zacht” overleg wordt ingericht om een bepaalde grote ruimtelijke problemen te verkennen. Voor het veenweide dossier is een dergelijke aanpak bijvoorbeeld ingezet.

Deze verkennende werkvormen gebruiken vaak wetenschappelijke inzichten en ontwerpend onderzoek. Ze zijn uiteraard alleen nuttig in de vroege fase van een probleemverkenning, vaak is er nog geen beleid.

Soft spaces volgens Maarten Hajer (2019) aangepast door Janneke Stuive naar soft spaces in de tijd

Op de menukaart van de collectieve adviesorganisatie kan het faciliteren van informele, verkennende werkvormen worden opgenomen.

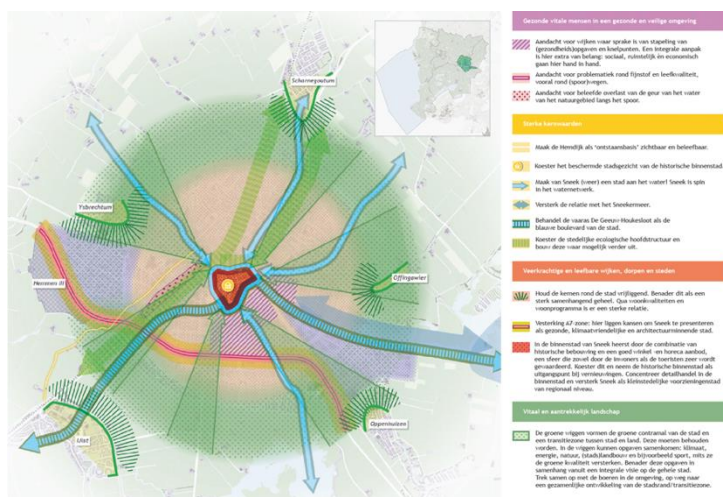
8.4.5. Ondersteuning bij het opstellen van kwaliteitsbeleid

De zorg voor goede omgevingskwaliteit is een gemeentelijke plicht. Maar hoe werk je dat uit in de instrumenten van de Omgevingswet? In de omgevingsvisie kunnen de kernkwaliteiten en kwaliteitsambities worden opgenomen, maar ook principes voor de operationalisatie ervan. In het omgevingsplan moeten deze worden uitgewerkt in (open) beoordelingsregels, al dan niet gekoppeld aan beleidsregels en

procesregels. De samenhang in en inhoudelijke onderbouwing van het kwaliteitsbeleid kan worden neergelegd in een programma voor goede omgevingskwaliteit. En dit alles moet vervolgens worden afgestemd met de processen voor participatie en kwaliteitsadvisering.

Niet alle gemeenten hebben de deskundigheid en menskracht in huis om dit alles zelf te doen. Bij commerciële adviesbureaus ontbreekt soms ook kennis op het gebied van vernieuwend kwaliteitsbeleid. In andere provincies zien we dat de collectieve adviesorganisaties juist hierin heel pro-actief en ondersteunend voor gemeenten zijn, vaak in samenwerking met de commerciële adviesbureaus.

Op de menukaart van de Friese collectieve adviesorganisatie kan ondersteuning bij het opstellen van beleid voor goede omgevingskwaliteit worden opgenomen.

Ideekaart Sneek uit de Omgevingsvisie Súdwest Fryslân 1.0, hierin zijn de input van de mienskip en de waarden en vertrekpunten door de Brede werkgroep Omgevingskwaliteit verwerkt.

8.4.6. Detachering

In sommige provincies bestaan collectieve adviesorganisaties die een te detacheren pool medewerkers hebben voor de deelnemende gemeenten. Dat kan handig zijn. Het kan ook een manier zijn om schaarse deskundigheid in de provincie beter in te zetten.

Een pool kan worden ingericht voor specialistisch werk van diverse soorten en kan een

basis zijn om medewerkers uit te ruilen. Hierbij moet goed worden aangesloten bij al bestaande initiatieven.

Op de menukaart van de collectieve adviesorganisatie kan de mogelijkheid van detachering van deskundige medewerkers worden opgenomen.

8.4.7. Participatie

Meer participatie, meer betrekken van de burger bij (de advisering over) ontwikkelingen in de fysieke leefomgeving is een belangrijke uitdaging van de Omgevingswet. Bij de Friese raadsleden blijkt participatie bij de advisering hoog te scoren, gelet op de uitkomsten van de mentimeter in de septembersessies van dit jaar (zie bijlage 2).

Participatie kan tijdrovend zijn. Het vraagt bovendien veel sociale vaardigheden en competenties die niet elke deskundige beschikbaar heeft.

Op de menukaart van de Friese collectieve adviesorganisatie kan ondersteuning bij participatieprocessen worden opgenomen. Die ondersteuning kan adviserend van aard zijn, of daadwerkelijk

mensen met de noodzakelijke vaardigheden aanbieden ter ondersteuning of als trekker van de processen.

8.4.8. Incidentele adviezen

Bij diverse raadsleden scoorde de gedachte aan de mogelijkheid voor incidentele adviezen hoge ogen. Er zou een deskundig advies op maat gevraagd kunnen worden, bijvoorbeeld als een extra invalshoek naast de adviezen vanuit de ambtelijke organisatie of eigen externe adviseurs.

Een dergelijk advies kan helpen om de gedachten te scherpen en de juiste keuzes te maken.

Dit staat los van de vraag of er in de verordening op de gemeentelijke adviescommissie een regeling voor een *second opinion* over het advies van de commissie wordt opgenomen.

Op de menukaart van de collectieve adviesorganisatie kan de mogelijkheid om incidentele adviezen te vragen, worden opgenomen. Overwogen kan worden of de adviesorganisatie ook ongevraagd incidentele adviezen zou moeten kunnen geven – en zo ja, waarover en aan wie.

9 Hoe verder

Als de raden positief reageren op de ideeën in deze notitie wordt een concreet voorstel voor een **menukaart voor collectieve advisering** ontwikkeld, waarvan de gemeenten naar believen "gerechten" kunnen afnemen. Nader zal worden verkend wat de beste manier is om dit te organiseren.

Het is het de bedoeling het zo te organiseren dat elke individuele gemeente kan kiezen om naar de eigen wens meer of minder af te nemen van een menukaart.

Daarvoor zijn er diverse organisatie- en financieringsmodellen denkbaar, en diverse rechtspersonen. Er kan desgewenst worden aangesloten bij bestaande organisaties, of juist niet. Er kan worden betaald per product, eventueel gecombineerd met een (deels) vast "lidmaatschap" als basis.

Deze menukaart en de organisatorische en financiële opties voor de organisatie ervan komen in de loop van 2022 in de nieuwe gemeenteraden aan de orde.

Bijlage 1

Advisering omgevingskwaliteit elders in Nederland

Bijlage: hoe verloopt de advisering over omgevingskwaliteit in andere provincies?

In andere provincies zijn soms andere vormen van collectieve ondersteuning in het leven geroepen dan in Fryslân. Ter inspiratie worden deze voorbeelden elders onderstaand kort benoemd. Voor meer beeldvorming verwijzen wij u graag door naar de websites van de betreffende organisaties.

Wellicht dat (enkele) van deze voorbeelden een aanzet kunnen bieden voor een ander Fries model. In de bijeenkomsten met de raden is hieraan ook aandacht besteed.

De voorbeelden uit de andere provincies worden voor het overzicht ingedeeld aan de hand van onderstaande tabel:

	Monument	Object	Gebied	Omgeving
Beleidsgerichte advisering				
Opgavegerichte advisering				
Ontwerpgerichte advisering				
Beoordelingsgerichte advisering vergunningaanvragen	●	●		

De rode bolletjes geven in deze tabel weer waar de standaard collectieve Friese advisering over gaat.

In onderstaande tabel worden voorbeelden genoemd voor alle vakjes in de tabel:

Beleid

Monument:	Aanwijzing van gemeentelijke monumenten
Object:	Beleidsregels voor het uiterlijk van bouwwerken (welstandscriteria)
Gebied:	Gebiedsgericht kwaliteitsbeleid / deelomgevingsplan
Omgeving:	Omgevingsvisie / RES / Nota Omgevingskwaliteit

Opgavegericht

Monument:	Programma voor herbestemming van een monument
Object:	Uitgangspunten en 'koppelkansen' voor ingreep aan bouwwerk, complex, straat, plein
Gebied:	Idem voor ingreep op de schaal van dorp, wijk, stad, landschap
Omgeving:	Idem vanuit visie op integrale omgevingskwaliteit

Ontwerpgericht

Monument:	Ontwerpproces voor restauratie van een monument of monumentaal complex
Object:	Ontwerpproces voor een bouwwerk en/of erf of een brug etc.
Gebied:	Ontwerpproces voor een gebied
Omgeving:	Ontwerpproces voor een energie-transitieopgave bv een nul op de meterwijk

Beoordelingsgericht

Monument:	Aanvraag omgevingsvergunning voor rijksmonumentenactiviteit mbt een monument
Object:	Aanvraag omgevingsplanvergunning voor het bouwen van een bouwwerk (welstandsadvies)
Gebied:	Aanvraag omgevingsplanvergunning algemeen
Omgeving:	Aanvraag omgevingsplanvergunning algemeen

1.1 Groningen

In **Groningen** is de stichting Libau actief voor de Groningse gemeenten. Deze stichting heeft een brede taak.

José van Campen
woord en plaats

Stichting Libau (Groningen)

Centrale en lokale
adviescommissies

Ook:

- maatwerkmethode, ervenconsulent,
- detachering, kennisuitwisseling, publicaties, activiteiten

	Monument	Object	Gebied	Omgeving
Beleidsgerichte advisering	●	●	●	
Opgavegerichte advisering	●	●	●	
Ontwerpgerichte advisering	●	●	●	
Beoordelingsgerichte advisering	●	●	●	

1.2 Noord-Holland

In **Noord-Holland** draait de stichting Mooi Noord-Holland. Deze stichting heeft een vergelijkbare taakbreedte als Libau, met weer eigen accenten.

José van Campen
woord en plaats

Stichting MOOI Noord-Holland

Adviescommissies voor
meerdere 'buur' gemeenten
(bv West-Friesland,
Zaanstreek, Waterland,
Kustgemeenten)

- Ook: supervisie en kwaliteitsteams
- beleidsdocumenten bv Nota Omgevingskwaliteit
- cultuur en draagvlak

	Monument	Object	Gebied	Omgeving
Beleidsgerichte advisering	●	●	●	
Opgavegerichte advisering	●	●	●	
Ontwerpgerichte advisering	●	●	●	
Beoordelingsgerichte advisering	●	●	●	

1.3 Gelderland

In **Gelderland** pakt de vereniging Geldersch Genootschap het nog breder op:

José van Campen
woord en plaats

Vereniging Gelders Genootschap

Lokale adviescommissies bv
Commissie Omgevingskwaliteit
Apeldoorn: breed en vroeg

- Ook: stads- en dorpsbouwmeesters
- stakeholder RES-sen
- beleidsdocumenten
- cultuur en draagvlak

	Monument	Object	Gebied	Omgeving
Beleidsgerichte advisering	●	●	●	●
Opgavegerichte advisering	●	●	●	●
Ontwerpgerichte advisering	●	●	●	●
Beoordelingsgerichte advisering	●	●	●	●

1.4 Hoeksche Waard

In de **Hoeksche Waard** (Zuid-Holland) is op verzoek van de betrokken gemeenten een regionaal kwaliteitsteam actief bestaande uit mensen uit het maatschappelijk middenveld. Zij adviseren over allerlei beleidsvraagstukken en opgaves.

José van Campen
woord en plaats

Regionaal kwaliteitsteam:

Hoeksche Waard

Leden uit maatschappelijk
middenveld met onafhankelijk
deskundig voorzitter;
Samengesteld op verzoek van de
gemeenten

- Adviseert vroeg in processen
- Proactief en participatief
- Organiseert activiteiten
- Werkt samen met lokale beoordelende commissies

	Monument	Object	Gebied	Omgeving
Beleidsgerichte advisering			●	
Opgavegerichte advisering			●	
Ontwerpgerichte advisering			●	
Beoordelingsgerichte advisering				

1.5 Vereniging Deltametropool

Landelijk opereert de vereniging Deltametropool. Deze vereniging houdt zich op allerlei manieren bezig met het vraagstuk van verduurzaming van steden. Diverse provincies en steden zijn lid van deze vereniging, maar ook studenten en organisaties.

José van Campen
woord en plaats

Vereniging Deltametropool

- Doel: bevorderen duurzame metropolitane ontwikkeling
- Vereniging: overheden, bedrijven en individuen
- Deskundig bureau, doet ook commerciële opdrachten
- Expertadvies op afstand van uitvoering en participatie
- Kennisgedreven met een missie

	Monument	Object	Gebied	Omgeving
Beleidsgerichte advisering				●
Opgavegerichte advisering				●
Ontwerpgerichte advisering				●
Beoordelingsgerichte advisering				

vereniging delta metropool

om te beginnen

Kiezen én delen
Stadsgroep ruimtelijke inrichting van het landelijk gebied
22 Studiegroep ruimtelijke inrichting van het landelijk gebied
energie — De vitaliteit van het platteland en de kwaliteit van de leefomgeving in het landelijk gebied staan onder druk. Er ligt een meervoudige problematiek van stasoforepositie, uitstoot van broeikasgassen, watertekorten, biodiversiteitsverlies, bodemdaling, tekortschietende waterkwaliteit en verzilting. Vereniging Deltametropool bracht belangrijke trends en ontwikkelingen in kaart.
— Less meer

woensdag 2 juni
De groene kracht van steden
Guing (Gruen H0)

Ontwerpend onderzoek vanuit de doorsnede
Stad x Ruimte

actueel — Vaak laat bij rampen als overstromingen en hittegolven de discussie op of het wel verstandig is om met zwoelen in steden te wonen. Dit terzijl - hoe paradoxaal het ook mag klinken - intensief gebruikte

ontwerpend onderzoek — In onze steden komt een veelheid van opgaven en transities samen, waardoor nu en zeker in de toekomst de druk op de openbare ruimte toeneemt. Het Centrum Ondergronds Bouwen (COB).

Bijlage 2

Verslag sessies met de raden in september en oktober 2021

VERSLAG RAADSBIJEENKOMSTEN ADVISING OMGEVINGSKWALITEIT

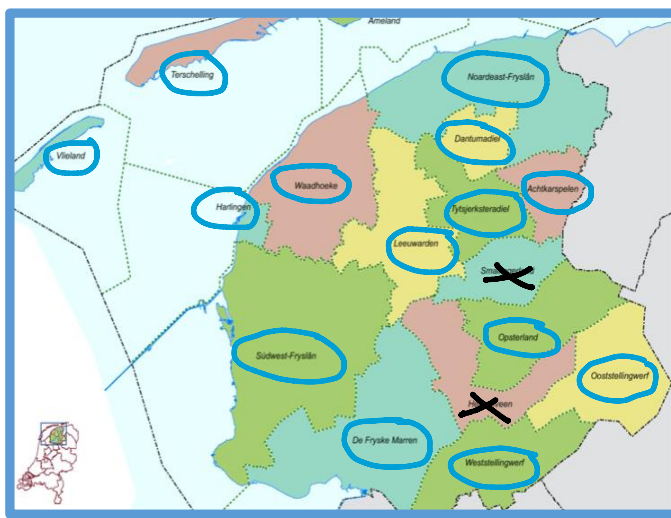

Inleiding

In het kader van de VFG hebben 16 van de 18 Friese gemeenten besloten gezamenlijk na te denken over een verbetering van de advisering omtrent omgevingskwaliteit. De vraag hierbij is of en hoe de advisering over omgevingskwaliteit kan verbeteren, zodat de doelstellingen van de omgevingswet gezicht krijgen.

In het kader van dit proces zijn in september en oktober 2021 alle raadsleden van de deelnemende gemeenten uitgenodigd om in een interactieve (veelal) online sessie hun eerste gedachten hierover te uiten. De sessies waren bedoeld om kennis te maken met de materie en het denkproces te starten. In dit verslag vindt u een weergave van de resultaten van deze sessies.

Deelnemende gemeenten

Inhoudsopgave

Inleiding.....	1
Samenvatting gemeenten	2
Gemeente Súdwest Fryslân.....	4
Gemeente Opsterland.....	3
Gemeente Weststellingwerf	5
Gemeente Leeuwarden.....	6
Gemeente Harlingen	8
Gemeente Ooststellingwerf	9
Gemeente Waadhoeke	11
Gemeente Vlieland en Terschelling.....	12
Gemeente Dantumadiel.....	13
Gemeente Tytsjerksteradiel en Achtkarspelen	14
Gemeente Noardeast-Fryslân	15
Bijlagen.....	17
Bijlage 1: Mentimeterresultaat 9 september	17
Bijlage 2: Mentimeterresultaat 14 september	18
Bijlage 3: Mentimeterresultaat 16 september	19
Bijlage 4: Mentimeterresultaat 21 september	20
Bijlage 5: Mentimeterresultaat 6 oktober	21

Samenvatting gemeenten

Op deze avonden is een eerste indruk opgedaan van hoe de raadsleden in Fryslân over de materie denken. Deze indruk is niet representatief voor "wat de Raden vinden" omdat niet alle gemeenten hebben deelgenomen, en van de deelnemende gemeenten niet alle raadsleden.

Bijgaand vindt u het uitgebreide (beeld)verslag van deze avonden (bijlage 1).

Bijzonder van deze avonden was dat er uit de veelheid van wat er werd gezegd, en met de verschillen in accenten, ook een rode draad te voorschijn kwam. Deze proberen we onderstaand te benoemen.

- Omgevingskwaliteit wordt belangrijk gevonden, met vooral veel aandacht voor de transparantie, maatwerk en betrokkenheid. De woordenwolk hieronder is ontstaan vanuit de drie belangrijkste waarden die per avond werden genoemd en geeft een mooie opdracht voor het verdere proces.
- Een interessante vraag is vervolgens waarom de raadsleden juist deze waarden belangrijk vinden. Dat is omdat ze hechten aan:

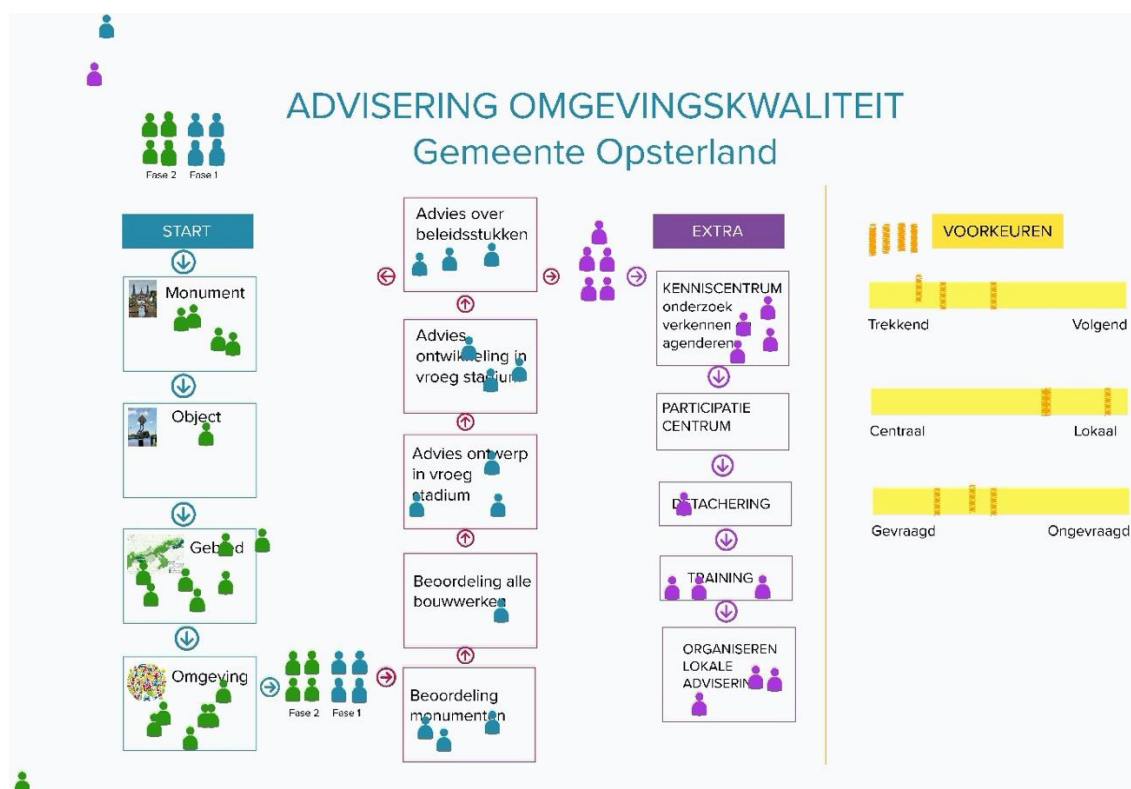
- Veel raadsleden zien meerwaarde in het afnemen van adviezen, deskundigheid, ondersteuning van een centrale organisatie. Deskundigheid werd hierbij vaak genoemd als argument.
- Sommige gemeenten willen het overgrote deel van het werk zelf doen, anderen laten zich liever in ruime mate ondersteunen. Maatwerk is ook daarbij de roep.

- Er is in sommige gemeenten vraag naar een lokale commissie met naast deskundige leden ook deelnemers met veel plaatselijke of regionale kennis. Een voorbeeld hiervan is de Waddeneilanden, die graag een eigen Waddenadviescommissie willen hebben onder de paraplu van Hûs en Hiem.
- Sommige raadsleden zien graag dat participatietrajecten voor hen worden georganiseerd of ondersteund.
- Er bleek vooral vraag te zijn naar "méér samen". We hebben geen vragen gehoord om bestaande samenwerkingsrelaties te beëindigen of alles alleen te doen.
- Cafetariamodel, menukaart, afnemen naar behoefte is door de raadsleden regelmatig genoemd als wenselijke werkwijze om ondersteuning te organiseren, en toch per gemeente het gewenste maatwerk te kunnen leveren.

Onderstaand vindt u per gemeente de uitslagen op de muralborden en de aantekeningen van wat er in de discussies naar voren kwam.

Gemeente Opsterland

Mural

Verslag

Datum: 9 september 2021
Aanwezig:
⇒ Gemeente Opsterland met 5 mensen waarvan 3 raadsleden
Verslaglegger: Jacqueline de Booij
Discussie: De aanwezige raadsleden vinden het vooral belangrijk dat • De klant, de burger centraal staat, en het werk zo georganiseerd wordt dat deze ondersteund wordt. • Een gezamenlijk adviesorgaan niet meer dan adviserend is en de raad op hoofdlijn de grote lijnen uitzet. De gemeente blijft het beslissend orgaan. • Een gezamenlijk kenniscentrum (kennisnet, kennisbank) wordt een goed initiatief geacht, waarbij men benieuwd is naar de organisatie van een kenniscentrum. Dit moet een soort cafeteria-model worden. Het moet flexibel en dienstverlenend zijn en gemeenten moeten alleen betalen voor wat ze afnemen. Het moet niet te strak worden, er moet ruimte blijven voor innovatie en ontwikkeling • Een lokale commissie, toegankelijk en met veel plaatselijke kennis • Niet meer zoveel tijd besteden aan alle kleine bouwvragen • Wellicht kan een dergelijk kennisnet ook voor raadsleden (onderscheid tussen beginnende en ervaren raadsleden) aanbieden • Hoe kun je zorgen dat een kenniscentrum onafhankelijk is en niet gestuurd wordt door hogerhand (rijk, provincie)? • Zoektocht gemeentebesturen naar hoe dit verder te organiseren • Er wordt ook gepleit voor meer welstandvrij bouwen

Gemeente Súdwest Fryslân

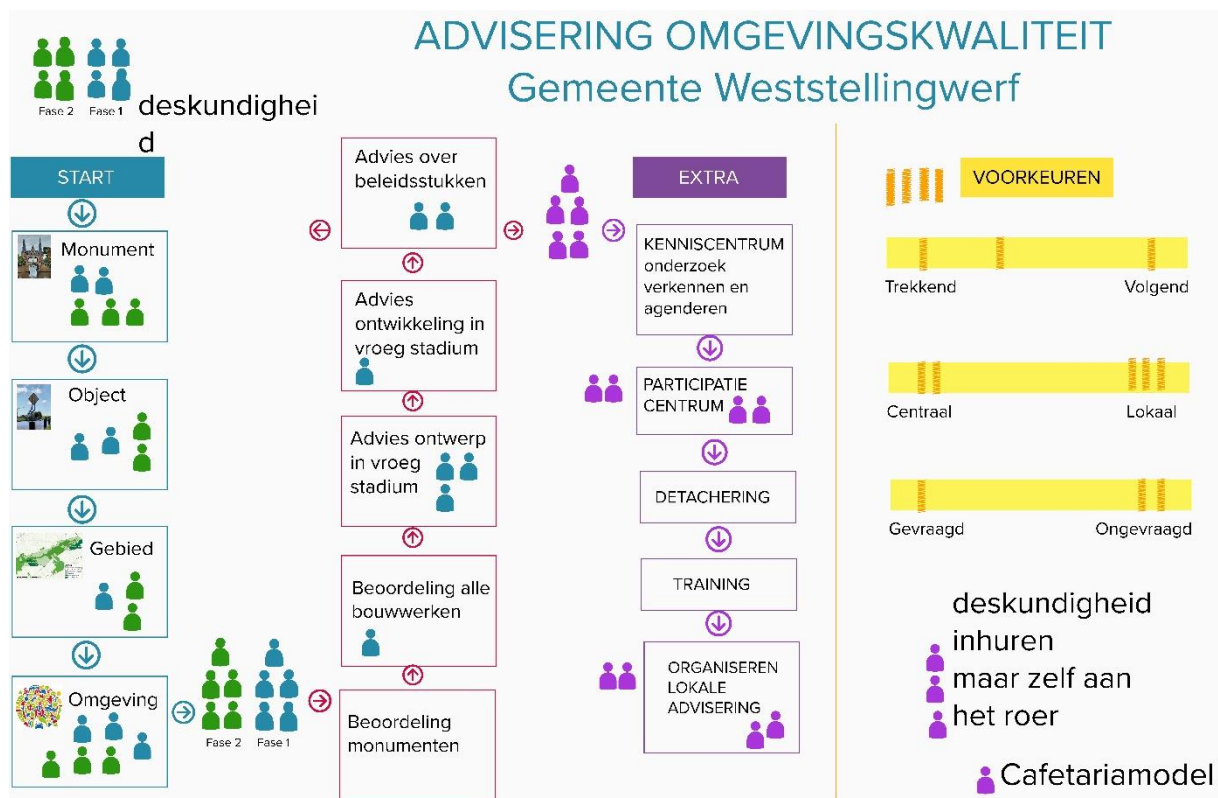
Er is geen gebruik gemaakt van Mural, maar van Mentimeter. Zie bijlage 5 voor de mentimeter resultaten.

Verslag

Datum: 6 oktober 2021
Aanwezig:
⇒ Gemeente Sudwest Fryslân met 17 mensen waarvan 12 raadsleden
Verslaglegger: Linda Sijsma
Discussie: - Hoe is een adviesorgaan te integreren in de bedoeling om meer met burgers in gesprek te gaan? - Waar moet de eigen organisatie bekwaam in zijn en waar wil je externe advisering over (monument, object, gebied, omgeving)? - Als grote gemeente moet je alles zelf in huis hebben. - Als de gemeentelijke organisatie ondersteuning wenst op specifieke onderdelen, moeten ze dit zelf aangeven. - Sterk gevoel: wij kunnen het zelf (of moeten het zelf kunnen), geen ondersteuning nodig. - Afhankelijk van de situatie waar het accent ligt (trekkend/volgend, centraal/lokaal en gevraagd/ongevraagd). - Soms ook fijn als een externe groep ongevraagd advies geeft. - Het moet een mix zijn: afhankelijk van plek en gebied heeft ieder vraagstuk een eigen wens. Het draait uit op maatwerk - Wil je externe expertise vragen als raad, als college of als ambtenaar? Dat is wel een onderscheid. Deze bijeenkomst was live. Er is alleen gewerkt met de mentimeter. De mural vragen zijn daarin geïntegreerd.

Gemeente Weststellingwerf

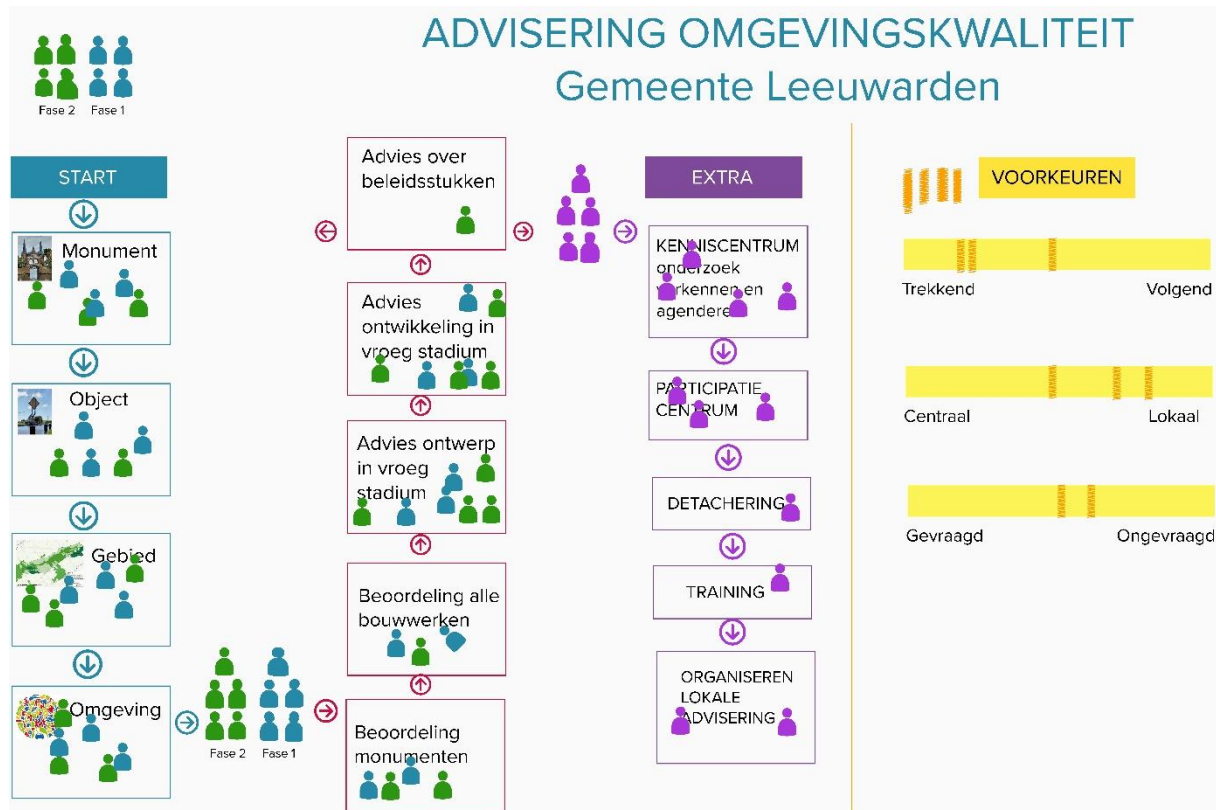
Mural

Verslag

9 september 2021

Mural

Verslag

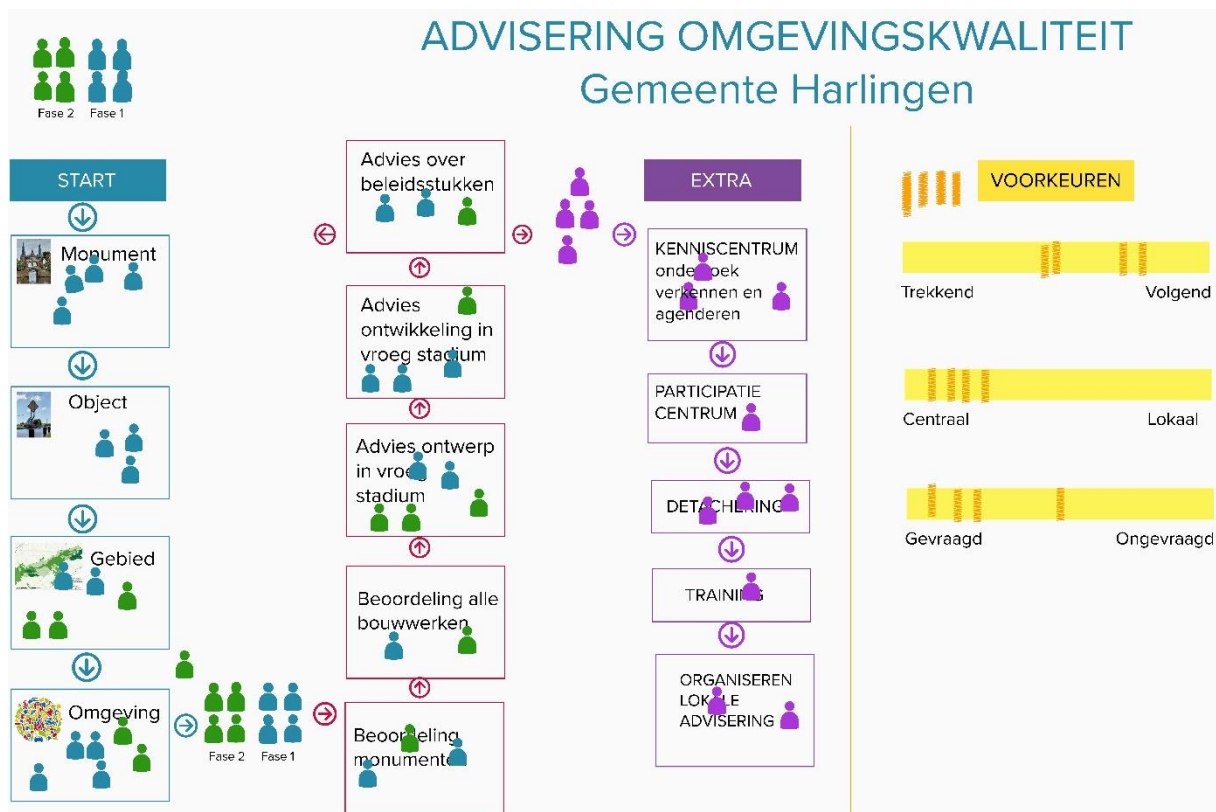
Datum: 16 september 2021
Aanwezig: Pim Astro, Douwe Bos, Folkert Dijkstra, Mirka Antolovic, Lyda Veldstra, Hein de Haan, Marianne Swart, Loes Oudenaarde, Betty Bannink
→ Gemeente Leeuwarden met 10 mensen waarvan 5 raadsleden
Verslaglegger: Marjon Pepping
Discussie: De aanwezige raadsleden vinden het vooral belangrijk dat: • Wat vindt je belangrijk bij advisering over ruimtelijke kwaliteit. Bij alle elementen wordt een poppetje geplaatst. Eensgezind. • Het type advisering: wat vind je belangrijk. Advies over beleidsstukken blijft leeg, de overige punten vind men belangrijk. Beoordelingsgericht iets minder, daar moeten we maar op vertrouwen wordt gezegd. Monumenten wil je grip op houden vanwege cultuurhistorische waarden. Bij advies in vroeg stadium kan je aan de voorkant bijsturen, dat is makkelijker dan achteraf. Bij beoordeling alle bouwwerken, dat gaat wat ver. • Welke onderdelen moeten we op bijsturen, wat ga je collectief organiseren. Voor monumenten heb je expertise nodig. In presentaties gezien wat je te wachten staat als je alles los laat, dat is schokkend, dus ook objectgericht. • En voor welk type advisering? Beleid hoort meer bij college thuis. Dat vak blijft leeg. Er ontstaat een beeld dat men wel een deel collectief wil regelen. • Is er een beeld van hoe het nu georganiseerd is? Met Hûs en hiem en Nije Pleats is wel ervaring. • Als er een collectief orgaan is: wat zou je dan nog extra willen organiseren? Alle vijf aspecten zijn belangrijk. Denkend als leek: kenniscentrum, organiseren lokale advisering, de rest ligt bij de gemeente. Er worden veel poppetjes bij kenniscentrum gezet. Zoveel mogelijk focus op kennisontwikkeling met elkaar. Daar hoort

participatie ook bij. Hoort bijvoorbeeld de energietransitie daar ook bij?

- Als er dan een organisatie is, is dat dan trekkend of volgend? Relatief trekkend, organisatie die initiatief neemt.
- Regionaal overstijgend orgaan is waardevol. Niet apart organiseren. Overstijgende visie op ruimtelijke kwaliteit.
- Hûs en hiem werkt op zich naar behoren. Ook een burger in een adviescommissie, kijkt anders naar gebouwen dan een expert. Meer transparantie. Gevoel van ongelijkheid kan hiermee worden weggenomen. Mensen die deskundig zijn, samen met mensen die weet wat er speelt in de omgeving.
- Van begin tot eind in spelvorm een traject doorlopen. We horen dat er een grote verandering aan komt, maar het blijft vaag. Grootste verandering is de schaalvergroting.
- Objectgericht, moeite mee. Mag wel, maar dan in samenhang met de omgeving. Niet te veel contrast met de omgeving. Q-teams kunnen hierin een rol spelen.
- Worsteling met het model. Klassiek model van monument naar omgeving. We zeggen eigenlijk moet je zo nu en dan van een andere kant kunnen beginnen, we beginnen bijvoorbeeld vanuit de omgeving en dán naar het monument. Plet voor flexibele omgang hiermee. Alle streepjes staan in het midden, liever bewegend, soms trekkend, soms volgend.

Gemeente Harlingen

Mural

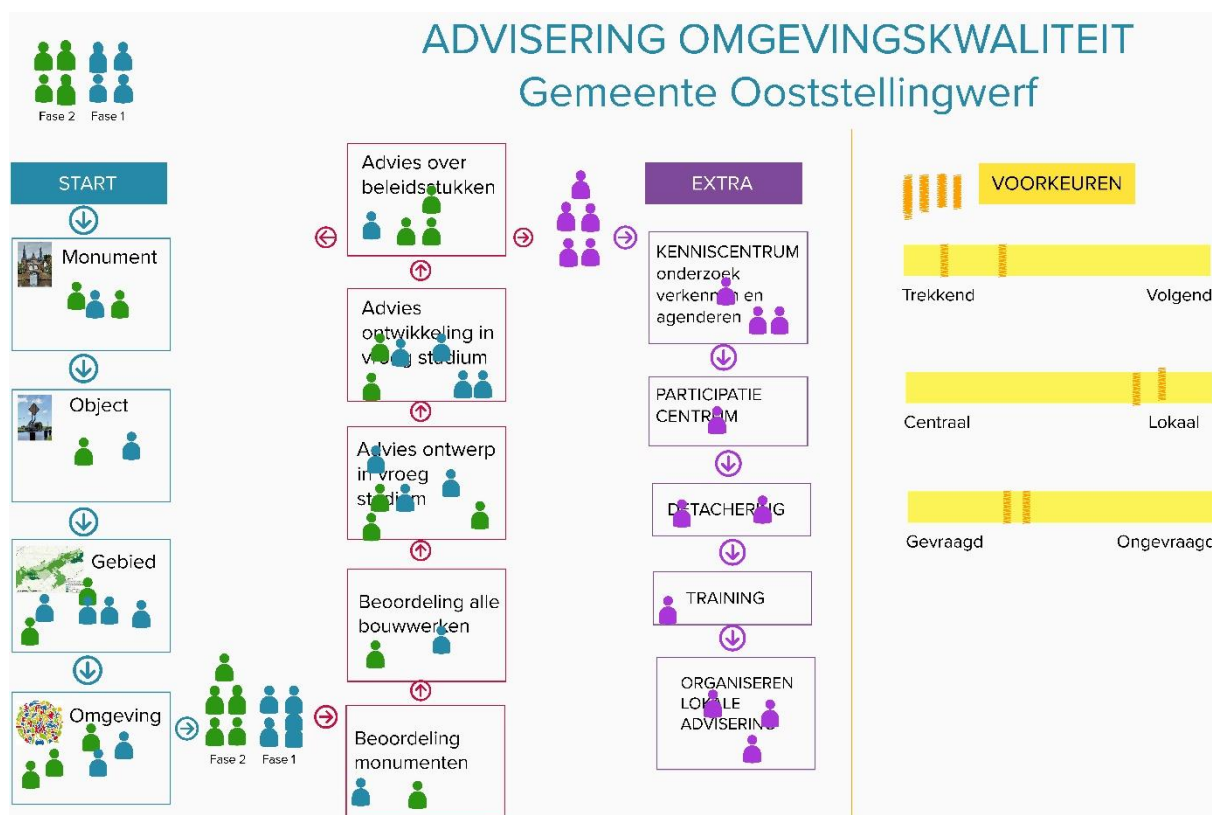

Verslag

Datum: 16 september 2021
Aanwezig: Erik de Groot (wethouder) Paul Schoute (wethouder) Bartele Boersma, Ankie Hoendervoogd, Richtje Aalder,
Verslaglegger: Marlies van der Vegte
Discussie: Genoemde punten: • Monumentenstad, monumenten belangrijk. • Behoefte aan meer duidelijkheid voor initiatiefnemer • Advies in vroeg stadium nadruk Collectief adviseren: • Omgeving belangrijk (breed aanvliegen) • Ook het gebied is belangrijk, omdat dit al snel buiten de gemeentegrenzen gaat. • Belangrijk voor Harlingen: beoordeling en toetsing collectief invullen zodat eenheid in advisering voor de initiatiefnemer is (buiten gemeentegrenzen). Dat je in gemeente A hetzelfde antwoord krijgt als gemeente B. Opstellen eigen beleid, zodat Harlingen haar eigen focus kan leggen. Beoordeling en toetsing collectief inrichten. Nadruk op kenniscentrum en lokale advisering, participatie centrum. Behoefte aan informatie, participatie, ervaringsdeskundigen. Voor zowel initiatiefnemers als gemeente. Collectieve invulling is collectief en dus centraal. Volgend aan het beleid dat gemeentelijk wordt vastgesteld. Conclusie: Duidelijke lijn om veel zaken collectief af te nemen. Collectief organiseren gebaseerd op lokaal vastgelegd beleid.

Gemeente Ooststellingwerf

Mural

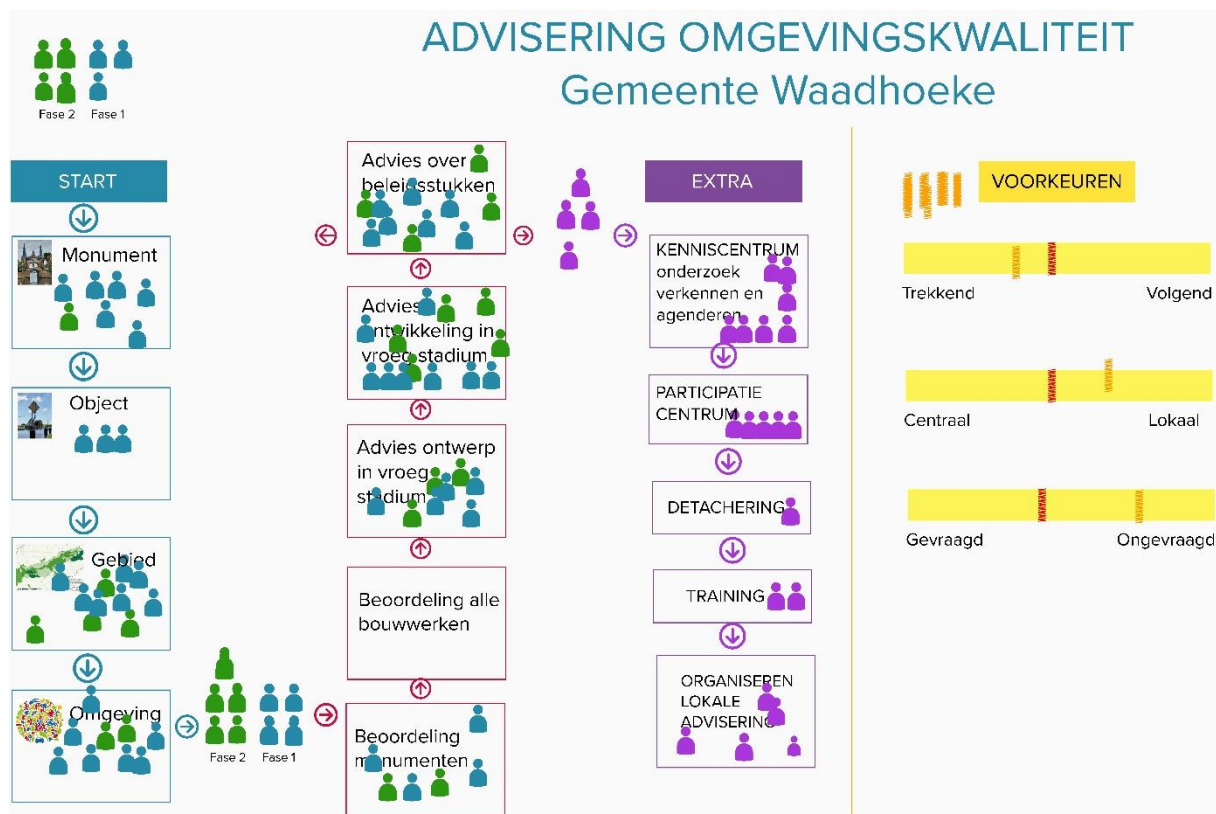
Verslag

Datum: 16 september 2021
Aanwezig: Gemeente Ooststellingwerf met 5 mensen waarvan 3 raadsleden
Verslaglegger: Ruben Roemeling
Setting: Tijdens de intro waren er nog 2 wethouders en 3 raadsleden aanwezig, bij het spelgedeelte alleen nog 2 raadsleden. De raadsleden geven aan geen link meer gekregen te hebben en moesten hierom deze middag nog vragen bij de griffie. Een eerdere uitnodiging (zonder de link) is wel door alle raadsleden ontvangen. Jammer dat er zo weinig raadsleden waren, mogelijk dus mede veroorzaakt door het niet toesturen van de link door de griffie. De griffie had deze link wel ontvangen.
Discussie: - Een echte discussie is niet ontstaan. De twee deelnemers aan het spel waren het in grote lijnen met elkaar eens. - Deelnemers vonden het lastig om te begrijpen waar de grens van het ene ten opzichte van het andere ligt. Voorbeeld was dat een nje pleats-advies in feite een advies is voor een ontwikkeling in vroeg stadium. Een stapje hoger/abstracter is advies over beleidsstukken. Een voorbeeld daarvoor is een landschappelijk kader / beeldkwaliteitsplan voor kleine windturbines op agrarische erven. Die gaat niet over één erf en een daarop concreet vraagstuk maar over alle erven in het gebied in en alle gradaties die je daarbinnen hebt. Blijft moeilijk. Misschien in het raadsvoorstel of bijgaande stukken straks meer met voorbeelden werken zodat voor de raadsleden wel duidelijk is wat ze besluiten. Maak het duidelijker dan het nu is. - Uitkomsten: zie pdf van de mural-sessie en onderstaand.
Korte toelichting op enkele gekozen standpunten tijdens de sessie zoals deze door de deelnemers is gegeven: Monumenten zijn belangrijk, objecten toch wat minder. Met name voor de kleine objecten (denk aan

onderdelen van gebouwen zoals dakkapellen) mag meer vrijheid van handelen zijn, zonder advies van een commissie.

- Vooral ook het gebied is als schaalniveau een belangrijke om op te adviseren. Dit omdat juist de omgevingskwaliteit van Ooststellingwerf op het niveau van het landschap ligt.
- Collectief advies in een vroeg planstadium sprak vooral aan. Zowel op ontwerp- als op ontwikkelingsniveau. Op niveau van het gebouw kunnen we het zelf wel lokaal. M.b.t. monumenten is collectief advies wel wenselijk
- Extra (hulp) zou nuttig zijn op het gebied van training (omgevingswet-breed voor raadsleden), organiseren lokale advisering, verbreden kenniscentrum-functie biosintrum ook naar ruimtelijke kwaliteit.
- Lokaal organiseren wat kan, heeft zeker een voorkeur en verder vooral ook het gevraagd advies.
- Een commissie hoeft niet te helpen met participatie. Dit is toch wat een modegril en uiteindelijk ook voor mensen zelf of voor de gemeente mits nodig.

Mural

Verslag

Datum: 14 september 2021

Aanwezig: Gemeente Waadhoeke met 9 mensen waarvan 7 raadsleden en 2 wethouders

Verslaglegger: Jeltje van Dijk (gemeente Waadhoeke)

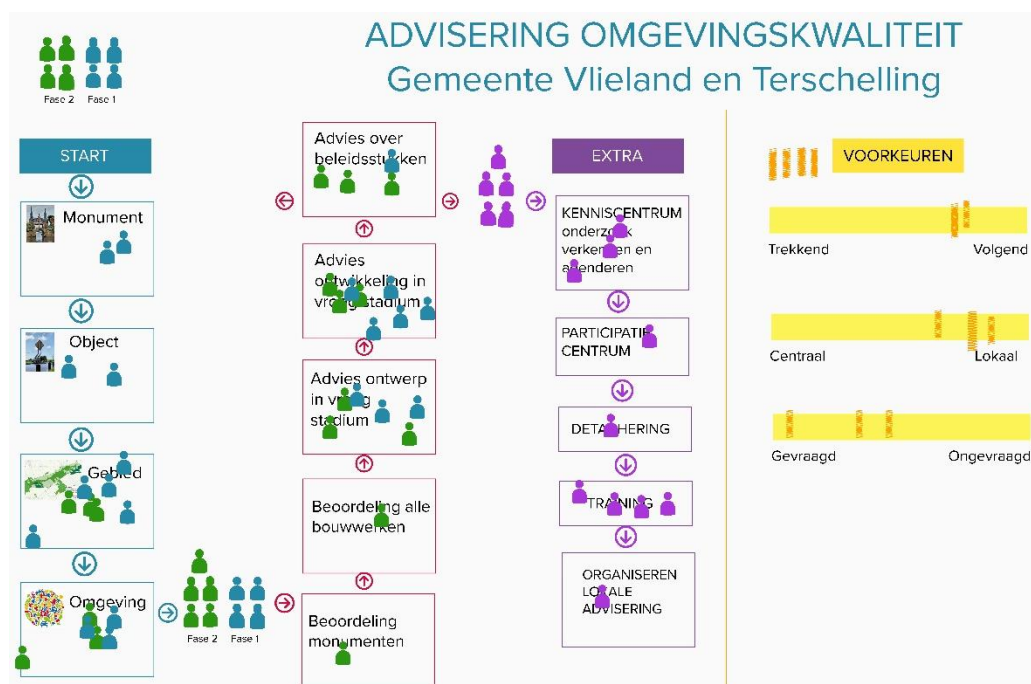
Discussie:

- Advisering in een vroeg stadium wordt als positief gezien
- Positieve reactie op gezamenlijke aanpak
- Afhankelijk van het onderwerp; trekkend of volgend
- Maatwerk = sympathiek maar kan ook leiden tot veel werk en veel kosten
- Goede club mensen is belangrijk, diverse disciplines aan tafel
- Goede kaders meegeven

Wat belangrijk werd gevonden, is middels de poppetjes op de kaart weergegeven.

Gemeente Vlieland en Terschelling

Mural

Verslag

Datum: 14 september 2021

Aanwezig: Gemeente Vlieland met 2 raadsleden

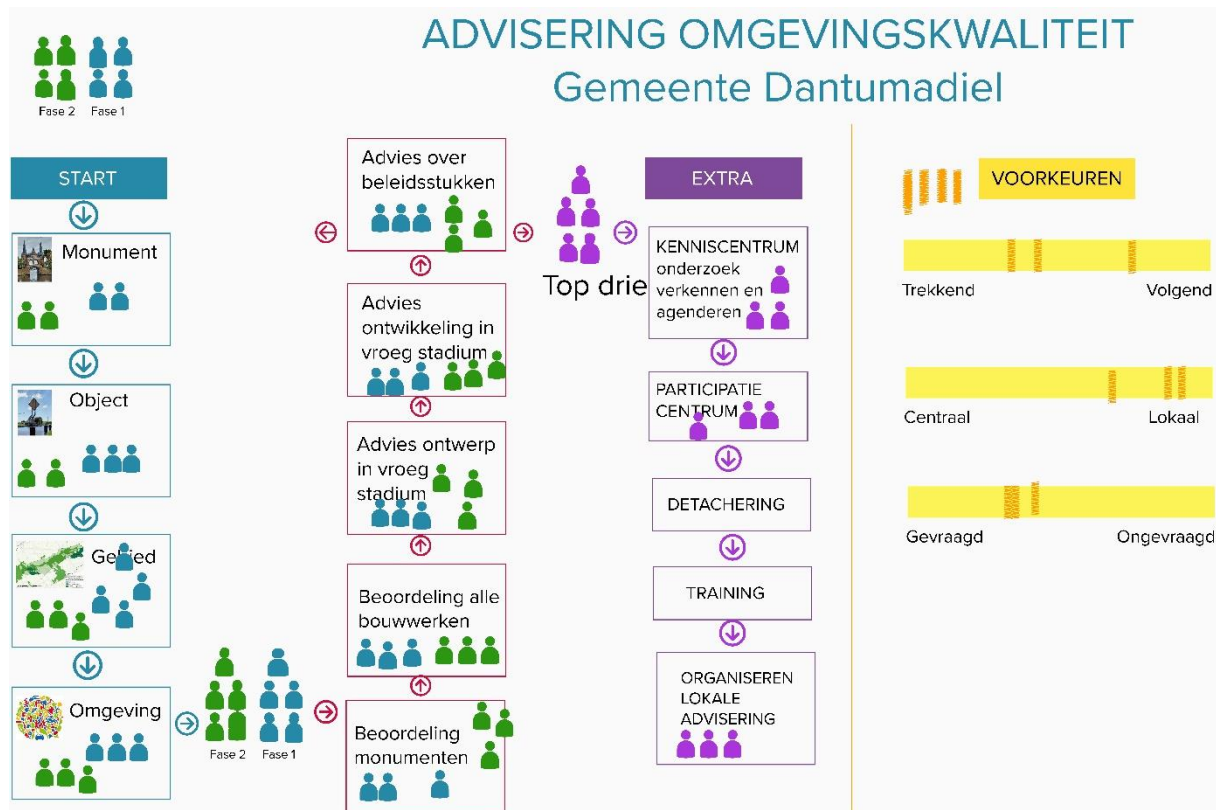
Gemeente Terschelling 4 raadsleden

Verslaglegger: Jan Kleefstra (gemeente Vlieland)

- Omdat de raden op beide eilanden al eerder hebben nagedacht over een commissie, is ervoor gekozen om de blauwe poppetjes daar te zetten bij wat ze belangrijk vinden en de groene poppetjes op de plek waar de gemeente zelf aan de lat wil staan.
- De blauwe poppetjes zijn het meest geplaatst bij advisering in een vroeg stadium. Beoordeling van monumenten en bouwwerken vinden ze minder belangrijk, waarschijnlijk vanuit het idee dat dat wel door de commissie wordt afgedekt.
- De groene poppetjes zijn het meest geplaatst in de gebieds- en omgevingsadviesing. De eilanden vinden dat ze dat vooral zelf moeten kunnen en daar moeten ze zelf zorgvuldig mee omgaan. Ze moeten goed op hun eigen waarden passen. Daar willen ze ook zo vroeg mogelijk mensen bij betrekken.
- De beoordeling kunnen ze zelf niet en dat moet dus bij een commissie ondergebracht.
- Vanaf Terschelling wordt gezegd dat ze wel graag een eigen commissie willen hebben, maar dat ze denken dat dat wellicht niet haalbaar is. Wat ze belangrijk vinden is dat ze een eigen stem krijgen. Rol van lokale advisering en kennis benutten.
- Op Fries niveau zijn de meeste poppetjes geplaatst bij een kenniscentrum en bij training. Het is belangrijk om bij het inschakelen van lokale advisering, dat dat wel goed getraind is.
- Bij de schuifjes is gekozen voor volgend, lokaal en gevraagd.

Gemeente Dantumadiel

Mural

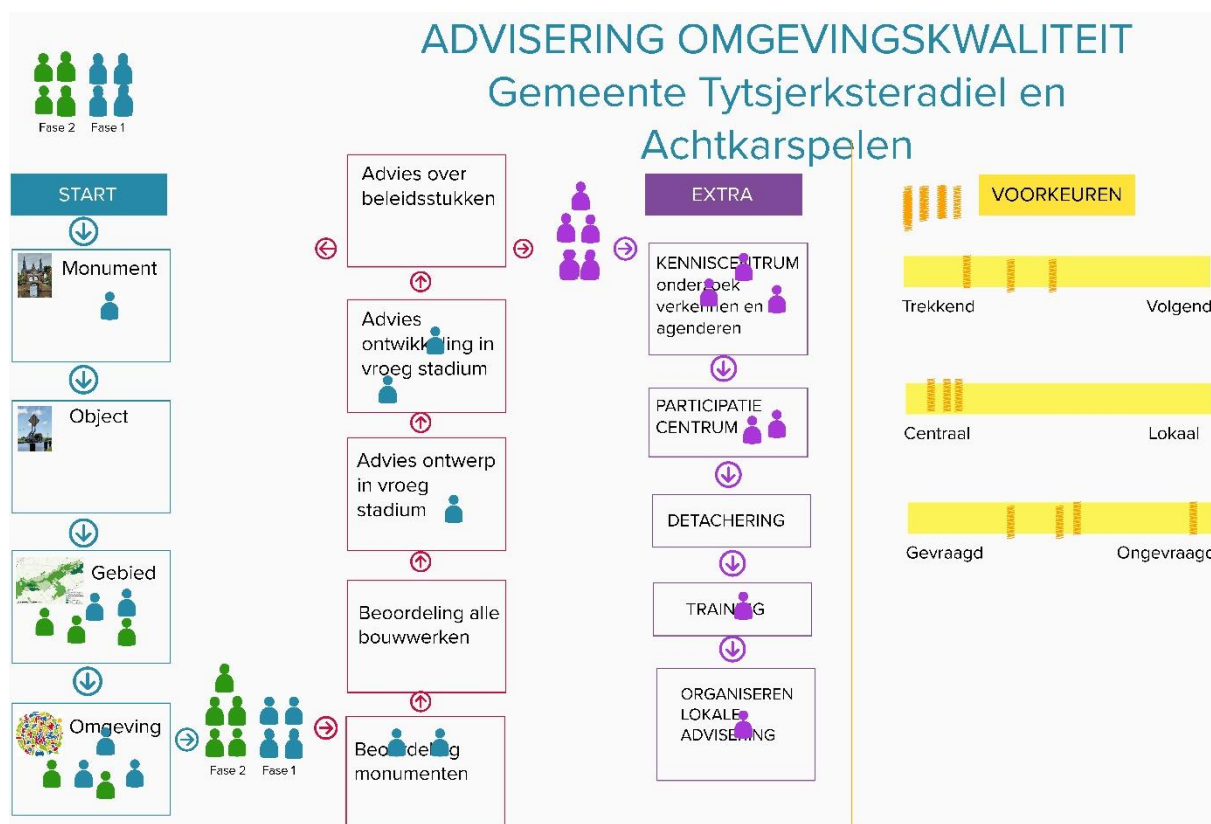

Verslag

Datum: 14 september 2021
Aanwezig: Hilda Zwart, Auke Sikma, Sietze Wijbenga (3 raadsleden)
Verslaglegger: Barend van der Veen
Algemeen Kleine gemeente, niet alle raadsleden hebben voldoende zicht op hoe de werkzaamheden nu verlopen. Idee is: we doen veel extern, Barend geeft aan dat er ook veel intern gebeurt. Er is een trajectgroep die zich met dit onderwerp bezig houdt. Daarvan zijn er nu maar weinig mensen aanwezig helaas. Aanwezige gezelschap is wel behoorlijk eensgezind. Spel Ronde 1: Monument/ Object/Gebied/ Omgeving, Alles is belangrijk. Overal 3 poppetjes (NB opmerking was nog: Als gebied en omgeving voorzien is dan heb je object en monument ook in beeld) Ronde 2: Beoordeling, en advies. Ook alles is belangrijk. Gelijkelijk verdeeld. Ronde 3: Overal externe hulp nodig, voor de hele reikwijdte, en ook op zowel beoordeling en advisering. Ronde 4: top 3: Kenniscentrum, Participatie, Organiseren lokale advisering. Als je die op orde hebt heb je training en detachering net zo hard nodig. Schuifjes: redelijk trekkende groep/ rechts van het midden t.a.v. lokaal/ ongevraagd hangt ervan af en hangt van de vraagstelling af.

Gemeente Tytsjerksteradiel en Achtkarspelen

Mural

Verslag

Datum: 21 September 2021

Aanwezig: Gemeente Achtkarspelen: met 3 mensen waarvan 3 raadsleden (Frans Hoekstra, Douwe van Oosten, Yde van Kammen), Gemeente Tytsjerksteradiel: met 3 mensen waarvan 3 raadsleden (Lamina Westerdijk, Berber van Zandbergen, Aleida Alema), Overig aanwezig in break-out groep: Harm-Jan de Hoo, Jacqueline de Booij, Hilde Kloosterziel, Mark Disco

Verslaglegger: Mark Disco

Integraal, expertisebundeling en participatie. Die zijn vanuit de Mentimeter belangrijk.

breakoutsessie

Lamina; collectief zaken oppakken zoals bijvoorbeeld financiering zou een goed punt kunnen zijn. Voor aanvragen van subsidies op monumenten bijvoorbeeld. (het lijkt een beetje aftasten wat ruimtelijke kwaliteit precies inhoudt)

Vervolgdiscussie; Er wordt al wel veel collectiefs gedaan (in de bredere zin van omgevingskwaliteit). Veel dingen tegelijkertijd kan soms juist voor een langer proces zorgen, problemen onderweg of onnodige vertraging. Er is ook veel kennis in de eigen gemeente wordt aangegeven. Maar het is ook niet zinvol om het wiel zelf uit te vinden, al heb je deskundigen. Het gesprek is voornamelijk door en met raadsleden van Tytsjerksteradiel.

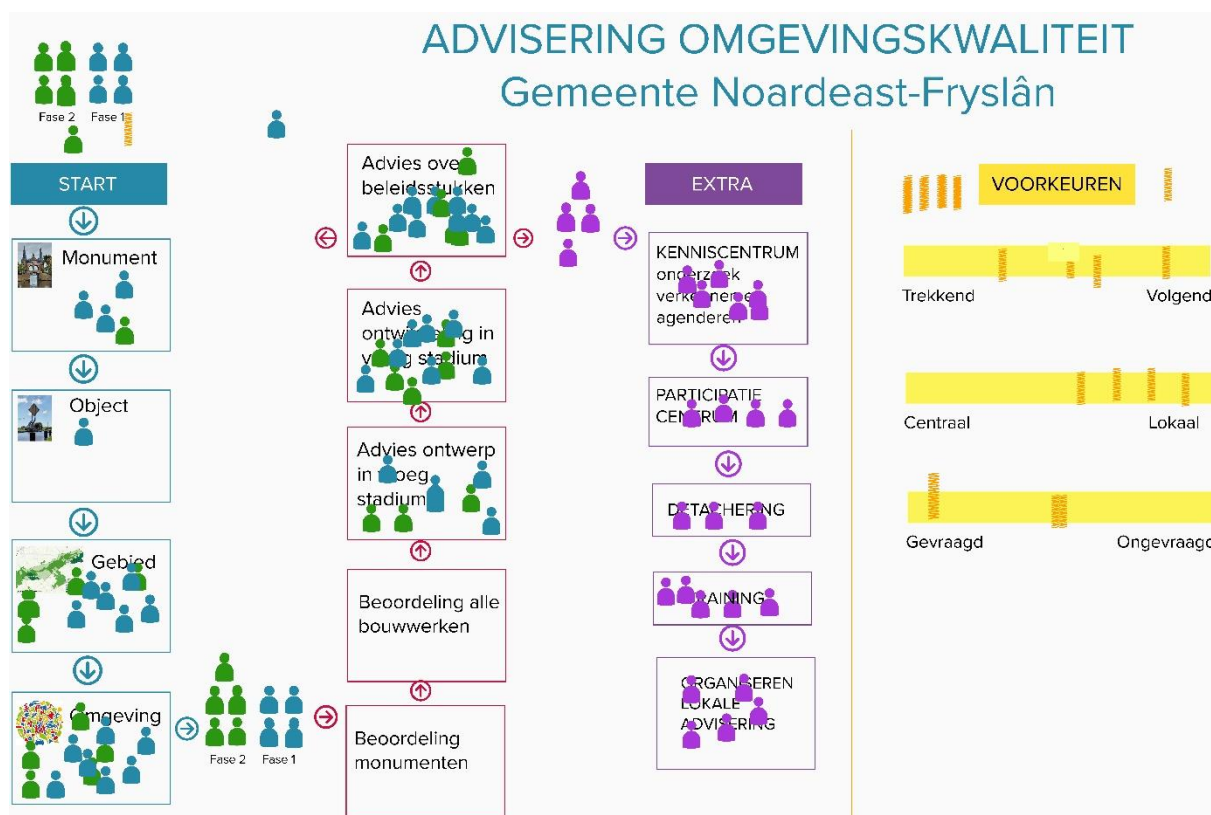
Gebiedsontwikkeling is bijvoorbeeld overstijgend; dus dat zou collectief kunnen worden opgepakt.

Lokale advisering wordt aangegeven in Tytsjerksteradiel en een kenniscentrum als zowel Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel. Training is ook een belangrijk punt. Vanuit Achtkarspelen is participatie ook zeer belangrijk als het om hen betreft.

Het hogere schaalniveau en een kenniscentrum wordt belangrijk geacht.

Gemeente Noardeast-Fryslân

Mural

Verslag

Datum: 21 september 2021
Aanwezig: Hanneke Jouta (raadslid), Rebecca Slijver (raadslid), Jelle Boerema (wethouder), Fedde Breeuwsma (wethouder), Tineke Toren (ad. Griffier), Dirk Willems (programmamanager), Barend van der Veen (gespreksleider).
→ Gemeente Noardeast-Fryslân met 6 mensen waarvan 2 raadsleden
Verslaglegger: Jocien van der Hout
Vraag 1: Voor welk schaalniveau vindt u advisering over omgevingskwaliteit belangrijk? Alleen naar een object kijken is te beperkt. Een object heeft altijd een relatie met en invloed op de omgeving. Omgeving is belangrijk, want je moet het vooral integraal bekijken. We moeten van te voren goed aangeven wat we belangrijk vinden en dat vastleggen in beleid. Als je het op het hoogste schaalniveau (beleid) goed hebt geregeld, dan past het ook op het laagste schaalniveau. Vraag 2: Welk type advisering vind u belangrijk als het gaat om omgevingskwaliteit? (blaauwe poppetjes, rechter kolom) In een vroeg stadium, al bij beleidskeuzes, expertise aan tafel. Dat betekent inwoners die deskundig zijn maar ook deskundigen in het vakgebied aan tafel. Als je sneller een antwoord op een vraag wilt kunnen geven, moet je het in het beleid goed geregeld hebben. Daarnaast, hoe meer of eigenlijk hoe beter je zaken regelt in het beleid, hoe minder je later hoeft te doen (niet meer achteraf toetsen). Achteraf beoordeling, overvalt mensen, dat zorgt voor frustratie. Vraag 3: voor welk schaalniveau zou je externe deskundigheid willen inhuren en om welke reden? (groene poppetjes, linker kolom) Deze vraag hangt samen met soort organisatie/capaciteit organisatie. Met de omgevingswet groeien we naar een andere organisatie. Er liggen vaak complexe opgaven, dan is deskundigheid op gebiedsniveau of omgevingsniveau, zowel van vakinhoudelijk als lokale deskundigheid nodig. Dan hou je kwaliteit.

Vraag 4: Voor welk type advisering zou je externe deskundigheid willen inhuren en om welke reden?

(groene poppetjes, rechter kolom)

Vooraf in het begin (start omgevingswet) heb je veel deskundigheid nodig. Misschien eerst van externen, later kunnen de eigen mensen het zelf ook. Opleiding is heel belangrijk.

Vraag 5: Als er iets gemeenschappelijks wordt georganiseerd voor advisering over omgevingskwaliteit, wat zou dan aanvullend interessant zijn voor uw gemeente?

(paarse poppetjes)

Kenniscentrum is belangrijk. Is de basis. Als het nieuw is heb je kennis nodig, ook belangrijk dat de eigen mensen getraind worden.

Gaat een kenniscentrum niet ten koste van de eigen ambtelijke organisatie?

Een participatiecentrum is belangrijk omdat we met elkaar moeten leren om te participeren.

Lokale advisering ook lokaal houden. Het gaat erom dat het goed georganiseerd wordt, en lokale kennis is van belang.

Vraag 6 Hoe zou de gemeenschappelijke organisatie vooral moeten opereren in het spectrum van:

(gele schuifjes)

- Trekkend of volgend:

Als je het over beleid maken hebt, dan graag trekkend, maar als het om participatie gaat dan volgend.

Als het om lokale vraagstukken gaat, en de organisatie is goed neergezet, dan kan lokaal veel zelf!

- Centraal of lokaal:

Zo veel mogelijk lokaal werken.

- Gevraagd en ongevraagd advies:

beide!

Gevraagd: als je iemand van buiten nodig hebt, dan heb je kennis nodig, dus dan vraag je. Praktisch dus

Punt om over na te denken: nadenken waar als gemeente je grenzen liggen, op tijd andere overheden inschakelen.

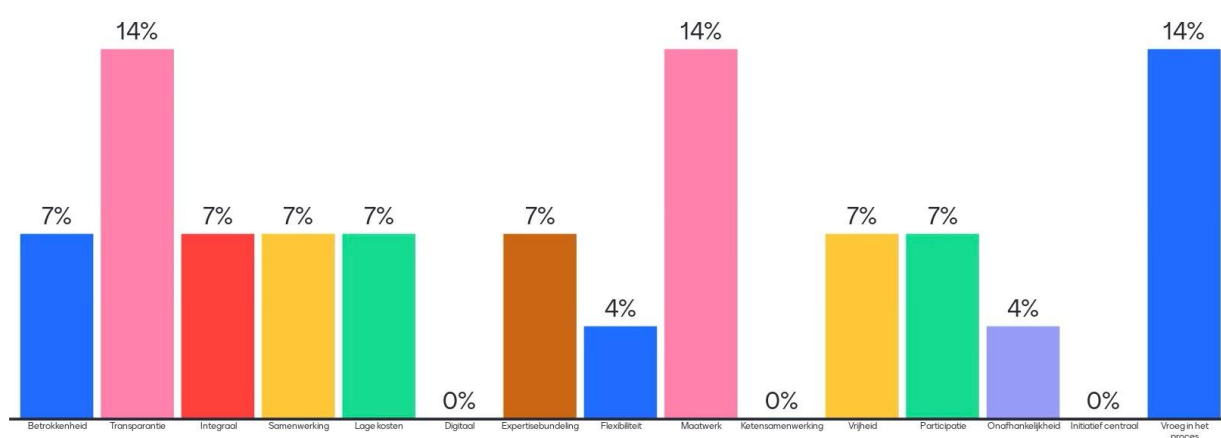
Bijlagen

Bijlage 1: Mentimeterresultaat 9 september

Bij de raadsbijeenkomst op 9 september 2021 waren de **gemeenten Súdwest Fryslân**, Opsterland en Weststellingwerf aanwezig. Onderstaand worden de resultaten van de Mentimeter weergegeven.

Welke 3 waarden vindt u het belangrijkst bij advisering over ruimtelijke kwaliteit

Mentimeter

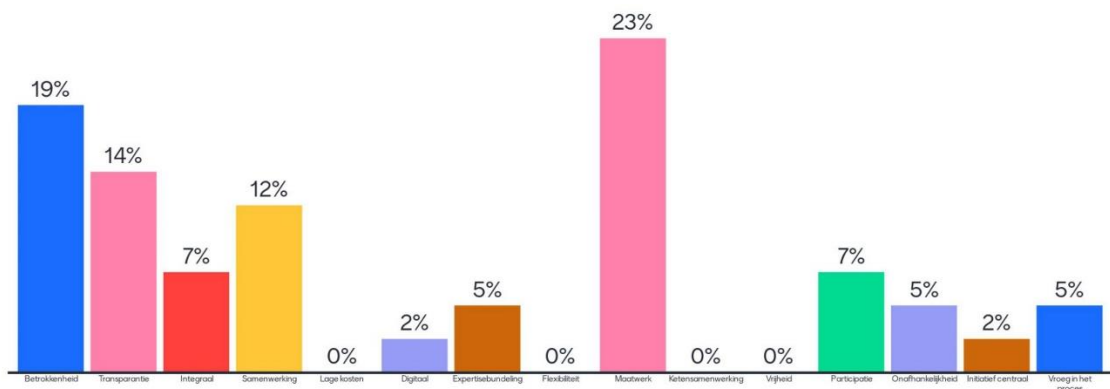

Bijlage 2: Mentimeterresultaat 14 september

Bij de raadsbijeenkomst op 14 september 2021 waren de gemeenten Waadhoeke, Vlieland, Terschelling en Dantumadiel aanwezig. Onderstaand worden de resultaten van de Mentimeter weergegeven.

Welke 3 waarden vindt u het belangrijkst bij advisering over ruimtelijke kwaliteit

Mentimeter

Kunt u aangeven waarom u voor deze drie waarden heeft gekozen?

Mentimeter

Draagvlak	Objectiviteit en deskundigheid is belangrijk	Maatwerk passend in de omgeving. Draagvlak en transparantie.
Mei maatwerk bliuw jo flexibel, mar jo moatte transparant wêze yn wat der spilet	Draagvlak, iedereen mag meedoen	Duidelijkheid

Kunt u aangeven waarom u voor deze drie waarden heeft gekozen?

Mentimeter

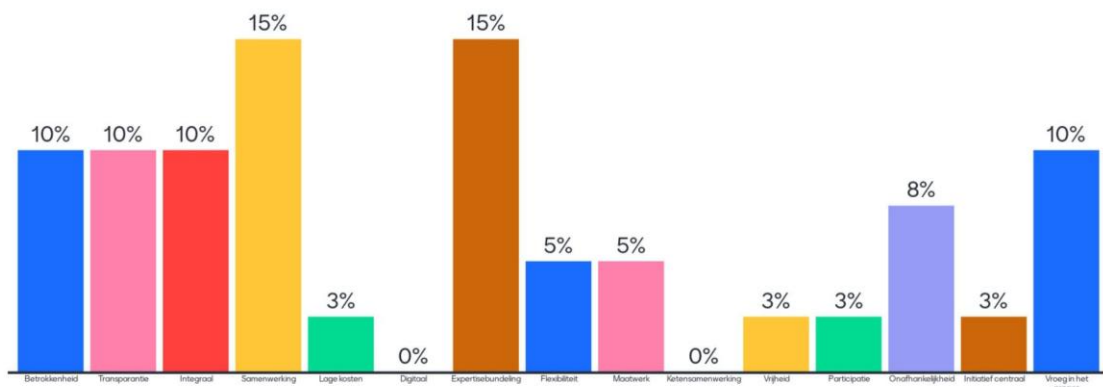
Transparantie voorkomt indianenverhalen	Duidelijkheid	Moet breed gedragen worden
Hecht aan kwaliteit, onafhankelijkheid en participatie	Om draagvlak vooraf te creëren	Draagvlak
Objectieve deskundigheid	Altijd maatwerk	Maatwerk en betrokkenheid - voor participatie burgerDigitaal - is gewoon realiteit dat dat moet

Bijlage 3: Mentimeterresultaat 16 september

Bij de raadsbijeenkomst op 16 september 2021 waren de gemeenten Leeuwarden, Harlingen en Ooststellingwerf aanwezig. Onderstaand worden de resultaten van de Mentimeter weergegeven.

Welke 3 waarden vindt u het belangrijkste bij advisering over ruimtelijke kwaliteit

Mentimeter

Kunt u aangeven waarom u voor deze drie waarden heeft gekozen?

Mentimeter

Passend bij omgevingswet	Kwalitatieve beoordeling	Belang voor de burger
Als noodzakelijke voorwaarde	Expertise	Expertise
Geeft initiatiefnemers de ruimte om flexibel te zijn als samen vroeg in het proces alle belangen mee worden gewogen	Vroeg in het proces is een leuker gesprek	Basis voorwaarde voor eerlijk proces Passen bij omgevingswet Expertise, flexibiliteit, aanpassen aan nieuwe tijden

Kunt u aangeven waarom u voor deze drie waarden heeft gekozen?

Mentimeter

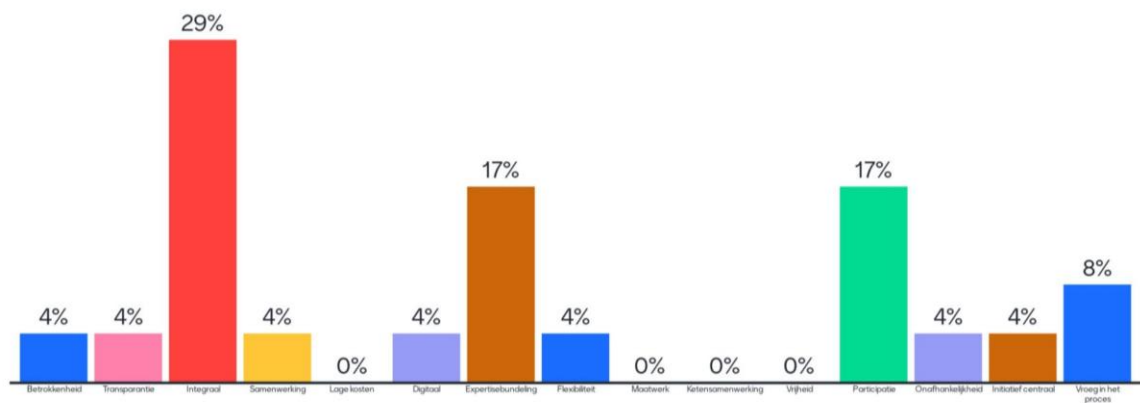
Initiatiefnemer goed kunnen bedienen	Zonder samenwerking kun je geen invulling geven aan de omgevingswet
--------------------------------------	---

Bijlage 4: Mentimeterresultaat 21 september

Bij de raadsbijeenkomst op 21 september 2021 waren de gemeenten Tytsjerksteradiel, Achtkarspelen en Noardeast-Fryslân aanwezig. Onderstaand worden de resultaten van de Mentimeter weergegeven.

Welke 3 waarden vindt u het belangrijkst bij advisering over ruimtelijke kwaliteit

Mentimeter

Kunt u aangeven waarom u voor deze drie waarden heeft gekozen?

Mentimeter

Goed kijken naar de samenhang.
Participatie zodat de inwoners een stem hebben. Er is expertise nodig om het juiste te doen.

Vroeg in het proces zodat het in één keer goed kan.
Integraal alle aspecten meenemen

Integraal geeft brede advisering.
Expertise met oog op kwaliteit.
Participatie overleg belangrijk

Zorgvuldig en met alle betrokken partijen alles meenemen

Sneller en inzichtelijk proces

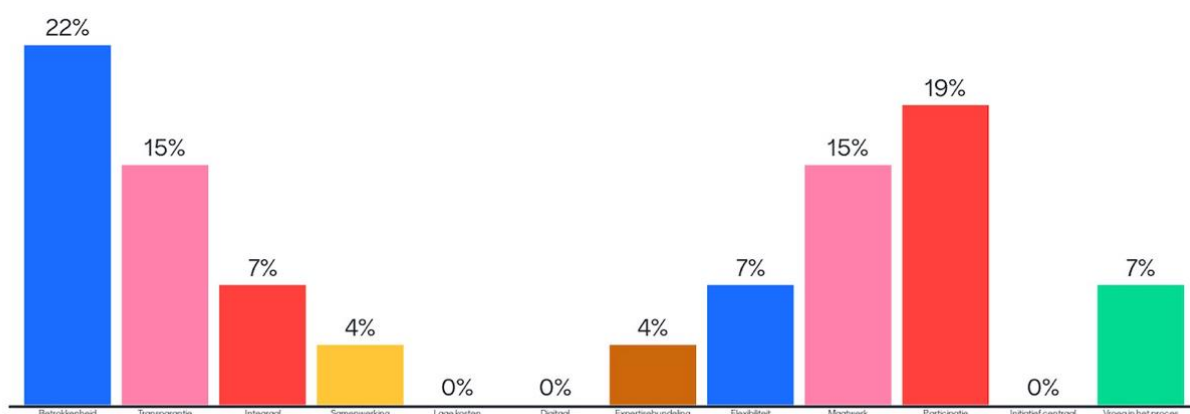
Integraal zodat alle betrokkenen, ook de burgers, meegenomen worden in het proces.

Bijlage 5: Mentimeterresultaat 6 oktober

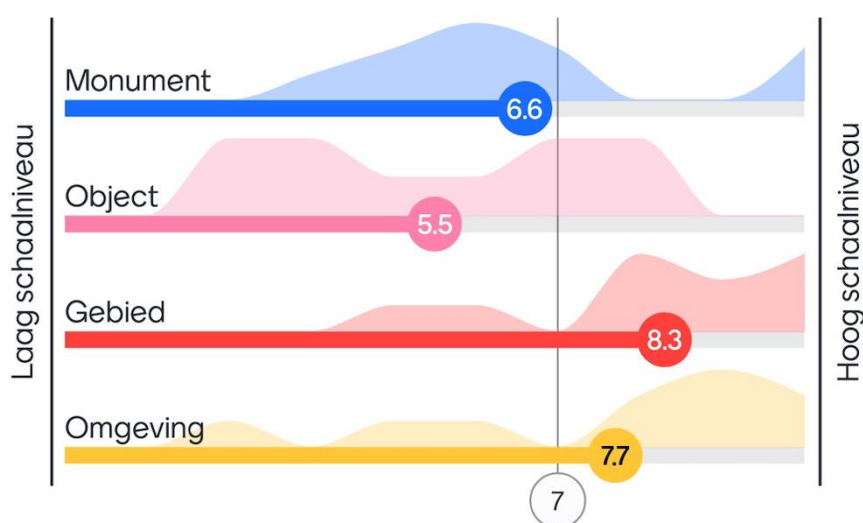
Op 6 oktober 2021 was de bijeenkomst van de gemeente Súdwest Fryslân. Onderstaand worden de resultaten van de Mentimeter weergegeven.

Welke 3 waarden vindt u het belangrijkste bij advisering over ruimtelijke kwaliteit

Mer

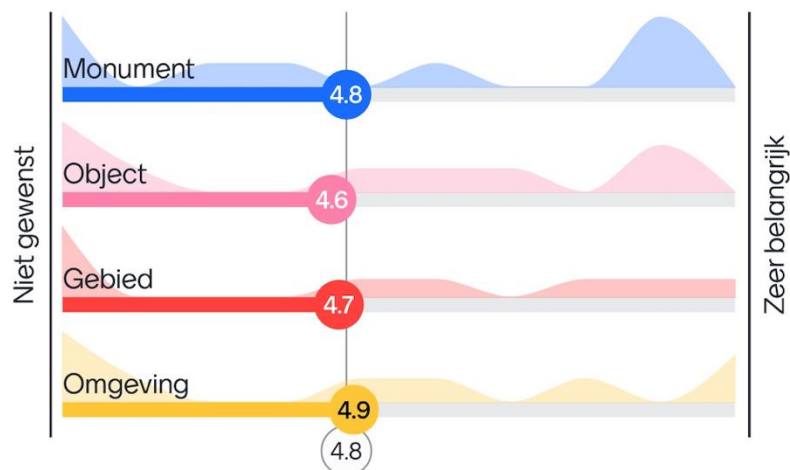
Op welk schaalniveau ligt wat u betreft het accent van advisering over ruimtelijke kwaliteit?

Welk type advisering vindt u daarbij belangrijk?

Waar vindt u ondersteuning van de organisatie wenselijk?

Waar vindt u ondersteuning van de organisatie wenselijk?

Welke ondersteuning zou nog meer wenselijk zijn?

Bijlage 3

Afspraken met hûs en hiem

Bijlage afspraken met Hûs en Hiem

Voorgesteld wordt om vooralsnog de huidige werkwijze met Hûs en Hiem voort te zetten. Dat is een praktische aanpak zodat de advisering over vergunning aanvragen goed door kan lopen.

Afscheid nemen van Hûs en Hiem kan op grond van de gemeenschappelijke regeling op zijn vroegst plaatsvinden een jaar nadat een raad daartoe heeft besloten en heeft financiële consequenties.

Artikel 38 (bron: gemeenschappelijke regeling)

1. Een deelnemende gemeente kan uittreden bij besluit van de raad.
2. Uittreding kan slechts plaatsvinden met ingang van 1 januari van enig kalenderjaar, mits een daartoe strekkend besluit tenminste één jaar tevoren aan het Algemeen Bestuur toegezonden is.
3. Het Algemeen Bestuur stelt de financiële en eventueel andere voorwaarden vast waaronder uittreding plaatsvindt.

Voorts heeft het AB vastgesteld dat er in dat geval een vergoeding moet worden betaald aan de gemeenschappelijke regeling van de gemiddelde legesomzet van de betreffende gemeente in de vier jaren voorafgaande aan het besluit van de Raad om uit te treden.

Dus als een gemeente in december 2021 zou besluiten te willen uittreden dan werkt het als volgt:

- Besluit uittreding december 2021
- Effectuering uittreding vanaf 2023
- Vergoeding betalen cf. vier maal de gemiddelde legesomzet in de jaren 2020, 2019 en 2018.